

Аналогічний підхід можна побачити і в дизайні волосся. З одного боку — це зачіски по-східному розкішні, прикрашені аксесуарами, нагадують коштовності, аристократично пишні, гладенькі та завиті. Середньої довжини чи довге волосся каскадом спадає на плечі або його зв'язують у вишукані вузли. Стрижки чіткі геометричні; обов'язковим акцентом є бездоганна форма чілок (рис. 6.33). Застосовують елегантні темні кольори з відтінками від теплих коричневих і глибоких червоних до чорного. Блиск тонких меліруваних пасом нагадує блиск коштовного каміння. Золотистий кольоровий германок обгортає волосся променем світла.

Тренд «легенди та перекази» — це пошук часу, коли згадують про традиційні цінності: родину, дім, любов. Відтворено прагнення шукачів нових земель, нових часів, які давно минули, навіть первісної людини. Чоловіки прикрашають вишукано вишивкою або мереживом. Прилегли блузи, шнурівка, широкі спідниці з оборками — це здають дуже жіночно. Розквітло волосся виблискує красою та здоров'ям. Кольорова мода передбачає натуральні

барвисті тони — від блискучих світлих до вогняно-рудих і теплих природних відтінків. Золотаве мелірування пасом створює враження природного сяйва (рис. 6.34). Стрижки й довжина волосся значно варіюють залежно від образу, підкреслюючи природність і тенденції. Стрижки у вільному виконанні, рухомі. Волосся може бути зібраним у хвіст, сплетене в коси або скручене у

Рис. 6.31. Напрямок моди 2004 р. «жінка-мінерал»

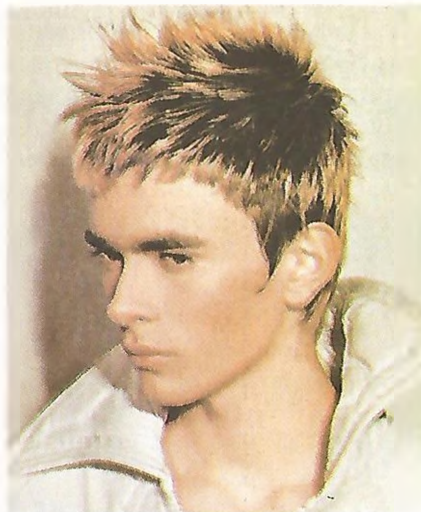

Рис. 6.32. Чоловіча зачіска—2003

Рис. 6.33. Напрямок моди 2004 р.
«таємні зв'язки»

Рис. 6.34. Напрямок моди 2004 р.
«легенди та перекази»

Тренд «урбаністичний маніфест» насичений модними брендами, логотипами та елементами різних культур. Результат — це народження нового, надзвичайно індивідуального і завжди провокаційного стилю (рис. 6.35). Сучасна музика та мистецтво є тімпом «урбаністичного маніфесту». Багатонаціональна генерація сучасних мешканців міських джунглів вільно й самовпевнено користується атрибутами моди, поєднуючи тканини, кольори, текстури в «дикій» манері. Створений світ виглядає графічнішим і яскравим, як строкатий колаж. Для волосся використана блискуча повнокольорова палітра контрастних відтінків: брутальний чорний, холодний світлий, глибокий червоний або металевий блакитний. Повне фарбування з виступаючими різнокольоровими й переторними кольоровими пасмами. Стайлінг підкреслює створені контрасти.

Непокірні локони, зачесане назад, наперед, униз пряме волосся, повністю скручене в джугти або розділене на окремі пасма. L'oreal Professionnel запропонував у 2004 р. напрямки «шафрановий дизайн», «бузковий дизайн», «дизайн хаки».

Напрямок «шафрановий дизайн» (рис. 6.36) пропонує про об'ємів і пасом — градуйовану стрижку по всій довжині, яку чітко й довге волосся на потилиці. Ніжні напівтони мажирель 4,45 у поєднанні з мажирель 6,45 на тім'яній зоні. Світле волосся і пасма — це мажимеш. Ця жінка не пізнана й таємнича, вона має віку. Її можна було бачити багато століть тому, а також у майбутньому. Вона там, де звучать класична музика, пер...

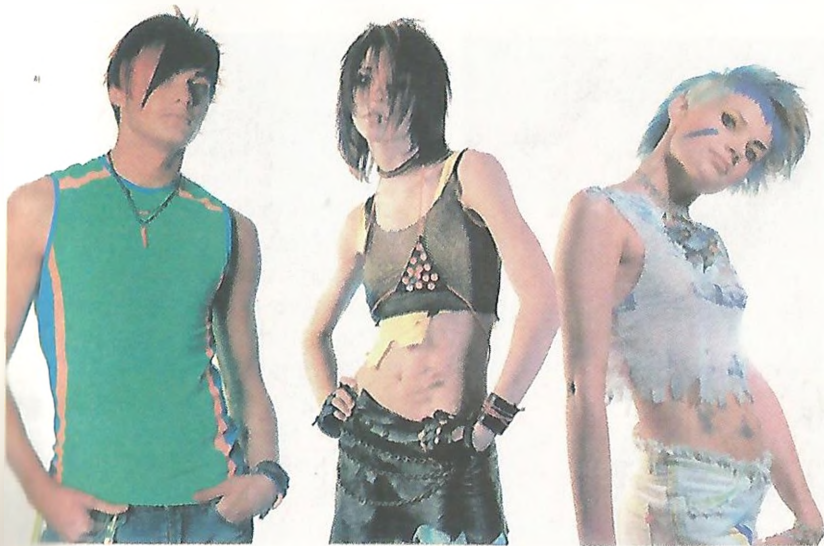

Рис. 6.35. Напряг моди 2004 р. «урбаністичний маніфест»

Напряг «бузковий дизайн» сповідує гармонію та витонченість. Тут немає протиріч і розбіжностей. Образ ефектний, чуттєвий і одночасно величаво романтичний (рис. 6.37). Градуйоване волосся утворює легкий та м'який силует стрижки. Рівномірне фігування надає об'єму і руху. Варіант накрутки волосся змінює силует і надає більшої жіночності. Гра відтінків пасом полягає

Рис. 6.36. Напряг кольору 2004 р. «шафрановий дизайн»

Рис. 6.37. Напряг кольору 2004 р. «бузковий дизайн»

Рис. 6.38. Напря́м кольору 2004 р. «дизайн ха́кі»

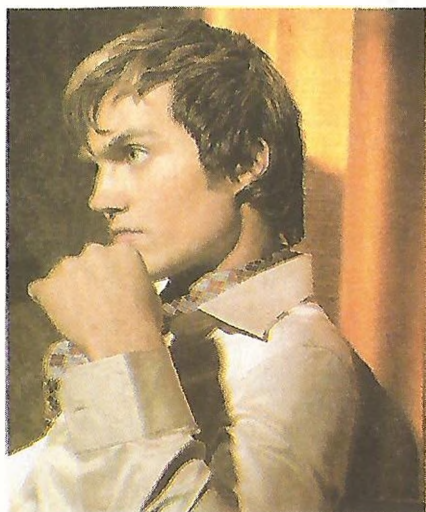

Рис. 6.39. Чоловіча зачіска-2004

ною. У тренді «урбаністичний маніфест» чоловіки далекі від виконання класичних ролей. Вони космополітичні та мужні. Стилисти фантазують із кольором і довжиною волосся. Пропонуються асиметричні моделі.

Напря́м «полонені мрії» — це модернізація зразків 60-х років ХХ ст. Чоловічі зачіски нагадують відомі образи класичних підмузикантів того часу (рис. 6.39).

в наступному: біля коренів застосовують мажирель 5,20, посередині пасма — мажирель 9,22, на кінчиках — платин пресизьйон.

Напря́м «дизайн ха́кі» є виразником неокласики. Зачіски в англійському стилі — це консерватизм та офіційність. Класична форма надає образу впевненості й діловитості. Зачіска технологічна, урбаністична, неординарна. У цьому випадку волосся можна як завгодно трансформувати (рис. 6.38). Стрижка по крайовій лінії має жорсткий зріз, усередині виконано глибоке філірування, що відповідає росту волосся. Це надає зачісці об'єму і зберігає її компактність. Тому зачіска легко модифікується. Начіс у тім'яній зоні створює об'єм, легкість та еластичність зачіски. Для основного фарбування використовують мажирель 7,01, пасма фарбують мажирель 9,0 + 8,2.

Чоловіча мода 2004 р. також поділяється на певні тренди. Волосся чоловіка «легендарно» виглядає розкішно, світиться красою та здоров'ям. Кольорова гама — це натуральні, насичені тони від блискучих світлих до вогненнорудих і теплих шоколадних відтінків. Стилистика стрижок є вільною та природною.

Рис. 6.40. Напрямок моди 2005 р.
«наївність»

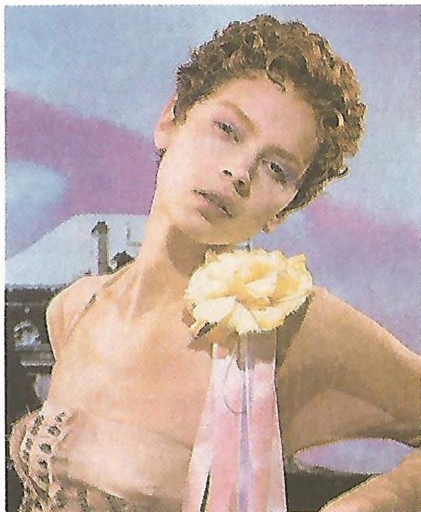

Рис. 6.41. Напрямок моди 2005 р.
«закоханість»

У 2005 р. столиця Португалії Лісабон зустрічала топ-стилістів із різних країн світу, які приїхали на фотосесію Wella Trend 2005. Професіонали перукарського мистецтва разом створили образи, що визначають основні напрями моди на 2005 р.

Пасамперед це напрямок моди «наївність», який знову дозволяє відчутти привабливість імпульсивних поступків, оптимізму до життя й безмежної свободи.

Волосся блискуче, коротке чи довге, заплетене в пустотливі коси або падає на плечі хвилею локонів, як у янголів на старовинних листівках. Кіски прикрашені яскравими стрічками, зібраними в кокетливі вузли.

У зачісках грайливо мерехтять пасма-блискітки, які виділяються на фоні основного тону. Це переважно ляльковий блонд, темно-коричневий та глибокий червоний кольори.

Напрямок моди «закоханість» — це жадання задоволень, ніжності, кохання. Закохані прагнуть до розкоші в інтер'єрі, одязі — вони повинні бути прекрасним. Особливо розкішним є волосся. Воно лавить у спокусливі локони, укладене хвилями, що облямовують обличчя. Волосся шовковою хмаринкою піжить шию або струмує по плечах. Образ завершують вишукані прикраси.

Чудові мідні відтінки кольору волосся наповнені внутрішнім світлом, наче по ньому ковзнули промені надвечірнього сонця. У відтінках червоних тоналів є спокуса, а шоколадні відтінки пробуджують чуттєвість.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ

1. Які характерні риси жіночих зачісок є основними в моді 2000 р.?
2. Назвіть основні напрями в моді 2001–2002 рр.
3. Які напрями в моді 2003 р. були запропоновані французькими стилістами?
4. Охарактеризуйте чоловічу моду початку XXI ст.
5. Назвіть основні характерні риси жіночої моди 2004 р.
6. Охарактеризуйте чоловічу моду і зачіски 2004 р.
7. Які тренди у фарбуванні волосся запропонували французькі стилісти на 2003 р.?
8. Що означає поняття «мінімалізм» у моді зачісок?
9. Які історичні епохи можна пов'язати з моделями зачісок, які пропонує Л. Лонгуерас?
10. Охарактеризуйте зачіски, запропоновані В. Сессуном за перші п'ять років XXI ст.
11. У якому напрямі подає свої моделі Т. Сорбі?
12. Які характерні риси притаманні моделям від Тоні й Галі?

НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СВІТОВОГО ПЕРУКАРСЬКОГО МИСТЕЦТВА

7.1. НАЦІОНАЛЬНІ ЗАЧІСКИ УКРАЇНИ

Уривчастість відомостей і обмежений іконографічний матеріал, що дійшов до нас від періоду Київської Русі, не дозволяє дати детальний аналіз зачісок, які побутували на території першої держави стародавніх східних слов'ян. Немає сумніву, що на формування народних зачісок мали вплив родові традиції, язичницькі вірування, християнська релігія, тісні зв'язки Київської Русі із Шантією та Західною Європою.

Київська Русь — стародавня слов'янська держава IX — початку XII ст. Утворилася внаслідок об'єднання земель полян, деревлян, дреговичів, радимичів та інших племен під владою київського князя. Міжусобні чвари, напади кочовиків призвели до ослаблення давньоруської держави та її подальшого розпаду.

Про характер зачісок вищої знаті й княжої челяді, а також ремесел дають уявлення фрески XI ст. на стіпах Софії Київської та мініатюри у тогочасних книжках (рис. 7.1). Найвідомішим серед них є «Ізборник Святослава» 1073 р. (копія з оригіналу X ст.), у якому бачимо мініатюру — зображення князя Київського Святослава. Князь і його сім'я виписані з певною урочистістю; Святослав з вусами і невеличкою борідкою, у круглій, обрамленій хутром шапці.

Шантіїський історик Лев Ананов так описав зовнішність київського князя Святослава Ігоревича: «середнього зросту, ні надто високий, ні надто

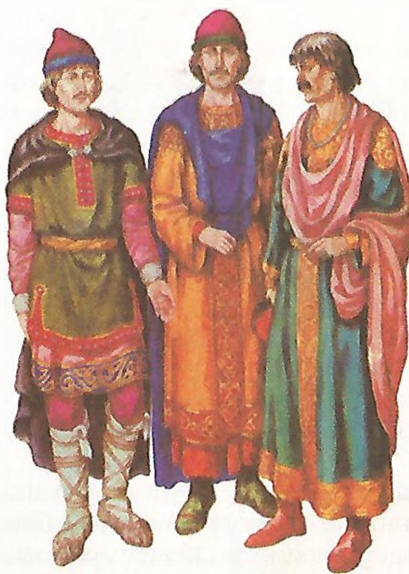

Рис. 7.1. Зачіски та головні убори юнаків-городян часів Київської Русі

Рис. 7.2. Зачіска, прикраси та головний убір молодій жінки часів Київської Русі (малюнок-реконструкція М. Івлева)

Рис. 7.3. Зачіска та прикраси дівчини часів Київської Русі (малюнок-реконструкція О. Мінжуліна)

ні запрошували жінку, яка належала до близької рідні. Вони заплітали волосся на голові дівчинки хрестиком. Для цього брали пасмо волосся спереду, з потилиці, зі скронь. Усі чотири пасма зав'язували на маківці. Такий же звичай побутував і на Уманщині.

малий, з густими бровами, з блакитними очима, плескатим носом, голоною бородою і з густим довгим на верхній губі волоссям. Голова в нього була зовсім гола, лише на одному боці висіло пасмо волосся, що означало знатність роду...»¹

Така зачіска надалі не була типовою. Протягом XI–XVI ст. сформувався новий чоловічий образ із невеличкою бородою від скроні до скроні, напівкрутими, опущеними донизу вусами і довгим або середньої довжини волоссям, часто підстриженим рівним півколом «під горщик».

Під впливом християнської релігії вже у домонгольський період сформувалися жіночі й дівочі зачіски, не схожі одна на одну. Заміжні жінки мали ховати волосся під головним убором (рис. 7.2). Простоволосими вони могли з'являтися лише перед своїми чоловіками.

Дівчата в Україні, як правило, ходили з косами або риплетеним волоссям (рис. 7.3). Волосся відрощували довгим, це було ознакою дівочої краси. Маленьким дівчаткам коси не заплітали. Їх починали заплітати приблизно з шести років. Цікавий звичай існував на Гуцульщині. Коли дівчині вперше заплітали косу, для цієї церемонії

¹ Цит. за кн.: История СССР. — М., 1939. — С. 94.

ільки тут подібні коси плели вже молодим дівчатам. Дівчата-підлітки носили такі ж зачіски, як і дорослі. Вони заплітали волосся в одну або дві коси, вплітаючи до них кісник. Стрічкою косу не прикрашали, це дозволялося робити лише дівчатам на виданні.

Регіональні особливості яскраво проявлялися у святкових зачісках. Практичність зачісок поступалася місцем естетичній функції. Святкові зачіски дівчата намагалися робити складними, гарними, ошатними, але при цьому суворо дотримувалися традиції свого регіону.

Особливо це помітно в оформленні весільних обрядів. Найкращою прикрасою дівчини був вінок. Плели вінки з маків, волошок, ромашок, чорнобривців та інших квітів. У народі вірили — дівчина, яка надягла вінок, надягла оберіг, що міг захистити її від біди. Щоб зміцнити силу вінка, дівчата додавали до квітів любисток, полин, чебрець, часник — зілля, яке саме по собі мало захисну силу.

Характерним доповненням до дівочих і весільних вінків було шашинне пір'я. На Бойківщині зустрічалися вінки з пір'ям пави. На Харківщині пір'я пави встромляли навколо обличчя під хустку. На Волині дівчата фарбували дрібне куряче пір'я в зелений колір та прикрашали ним зачіску. На Галичині прикрашали волосся кучериками з хвоста селезня, попередньо пофарбувавши його у зелений колір з воском.

На українському весіллі вінок виконував ту саму роль, що й фата в інших народів. У весільний вінок обов'язково вплітали сарінок як символ довгого кохання. Урочистим моментом весілля на Київщині було розплітання дівочої коси. Розплітав косу наречений до тієї миті, поки не забирав стрічку, далі косу розплітали дружки. Весільний обряд на Київщині мав назву «тріпати коси». Дружка укладала волосся молодої на лаву, а староста з ножем та палицею нахилився до неї через стіл і тріччі наколював волосся. Це означало, що молода вже не дівчина.

На Гуцульщині коси нареченої рубали сокирою. Весільною прикрасою були чільця (рясна), які являли собою вузькі металеві пластини, що нагадували пелюстки квітів. Подібна прикраса з'явилася в Україні ще з Візантії. Такі ж прикраси було знайдено на Подлявщині та Харківщині.

На Волині косу нареченої відрізали ножем. Коротке волосся вона мала сховати під очіпок і вже більше не носити косу.

Весілля було великою подією, яка змінювала весь життєвий цикл. Заміжні жінки вже не прикрашали голову стрічками та квітами. Ці прикраси, як правило, знімали з молодої ще на весіллі й зашивали на голову дівчатам, майбутнім нареченим.

Рис. 7.4. Дівоча зачіска центральних районів України

Як уже зазначалося, для заміжньої жінки ходити простоволосою вважалося непристойним. На Київщині, Полтавщині, Поділлі заміжні жінки поділяли волосся на дві частини, а потім кожен окремо закручували в джгут, намотували на дерев'яне кільце (кибалка), зверху надівали очіпок. На Херсонщині та на півдні України закручували волосся «корзою» — високим кільцем або об'ємом на маківці. Заклювали об'єм шпилькою і закривали хусткою. На Волині після весілля жінка протягом двох тижнів ходила з непокритим розплетеним волоссям. Потім його підрізала й накривала наміткою, і вже ніхто з сторонніх не міг бачити волосся. Його ховали під очіпок, залишаючи на скронях два довгих пасма — «долі». Жінки на Галичині підрізали волосся по вуха, зверху надівали очіпок або хустку.

Традиція заплітати косу була характерна для всієї України, але існувала різниця між тим, як це виконували на Лівобережжі та Правобережжі. На Лівобережжі по буднях дівчата робили прямий проділ, розчісували волосся на два боки і заплітали дві коси. Заплетеними косами обкручували голову у вигляді вінця. В неділю або свята заплітали одну косу, вилітаючи в неї декілька кольорових стрічок. На Правобережжі по буднях дівчата також обвивали голову косами, а у неділю та свята заплітали на потилиці дві коси і спускали їх без стрічок уздовж спини.

На Київщині й частково на Чернігівщині у свята робили зачіски двох видів: в зав'язки та колокілки. Щоб зробити ці зачіски, потрібна була стороння допомога. Дівчата збиралися в робочий вечір або напередодні великих свят, мили волосся і плели одна одній зав'язки й колокілки. Зав'язки виконували таким чином: волосся поділяли прямим проділом, потім над чолом брали частину волосся поперек проділу та залишали два пасма для начіски. На потилиці волосся зачісували догори і на маківці зафіксували кісником. Для цього волосся на маківці поділяли на дві частини й заплітали їх у коси. У кінчики кіс вплітали довгі пасма. Потім передні пасма розчісували, згинали на скронях, зачісували за вуха і підкладали під коси. Подібну зачіску робили на Херсонщині, сході Поділля, на Поліссі, але там вона називалася в іншому — начіски (рис. 7.4).

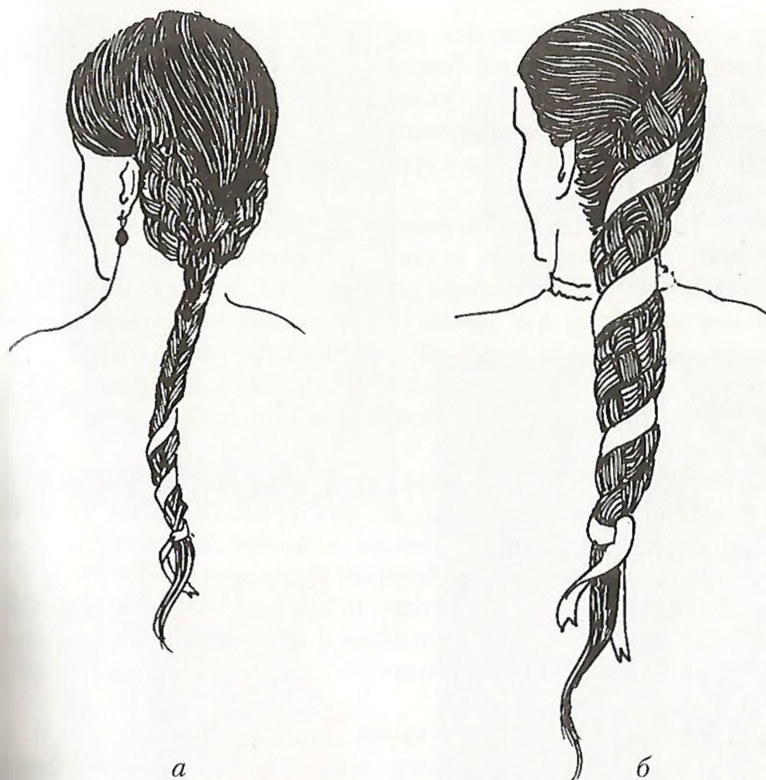

Рис. 7.5. Зачіски дівчат Закарпаття:
 а — з тонкою косою; б — з косою із складних плетінь

Колокілки виконували таким чином: пасма волосся, що призначалося для коси, поділяли на три частини: дві однакові, одна дуже тонка. Тонким пасмом почергово обкручували два перші пасма, отже, коса мала всередині заглиблення. У кінець коси вставляли стрічку. Над чолом за допомогою гребінця робили проріз у шкуру «зигзаг».

Шкавою була зачіска «дрібниці» («дрібушки»). Волосся заплітали в тонкі кіски. Плетіння кісок починали біля самої голови у три пасма, поступово додаючи кількість пасом (від шести до восьми чотирьох).

На Закарпатті дівчата заплітали волосся в одну косу, а спереду випускали пасма, начоси на кути чола. Нижні кінці начосів заплітали у «дрібниці» наче орнаментом, і ними доповнювали зачіску (рис. 7.5 а, б).

На Гуцульщині та Бойківщині дівчата використовували «бачки» — сплетені у вигляді кіс, скручені вовняні нитки червоного кольору. Їх вплітали у коси і в кінці об'єднували в одну

велику китицю, що звивалася майже до землі. Гуцулки прикрашали свої уплітки мідшими бляшками або декоративними гудзиками. Найчастіше уплітки укладали навколо голови декілька разів у вигляді вінка. Деякі дівчата на Бойківщині збирали волосся на потилиці у вузол («куца курка»), деякі стригли його з боків над вухами.

На Полтавщині та Чернігівщині зустрічалися зачіски з «дрібниць»: двох кіс на скронях і однієї на потилиці, які потім переплітали хрестом. На Черкащині робили зачіски з шести кіс: по три коси з кожного боку від проділу. Над чолом зав'язували стрічку й вколповали у волосся синій або зелений гребінець. Можна було побачити і грубу косу, в яку вплітали червоні шнурки — кісники. Косу укладали навколо голови. Подібну зачіску носили й на Полтавщині.

Гуцулкам подобалося подовжувати свої коси. Вони вкладали їх у вигляді вінка на потилиці, до них кріпили пасма червоних ниток, а зверху на коси — кульки з ниток та квіти — чічки. Стрічки прикрашали дрібним бісером («герданами»).

На Буковині дівчата заплітали на тім'ї маленьку кіску, поєднували її з великою косою на потилиці. В кінець вплітали стрічку. Прикрашали зачіски «кодами» — стрічками, які кріпили до сорочки ззаду.

Слід підкреслити, що в Україні жінки заплітали коси по різному (рис. 7.6); дівочі коси оздоблювали національними прикрасами.

Характерна особливість дівочих уборів полягала у тому, що верх голови (маківка) завжди залишався відкритим. Тому вбрання мало вікоподібну форму.

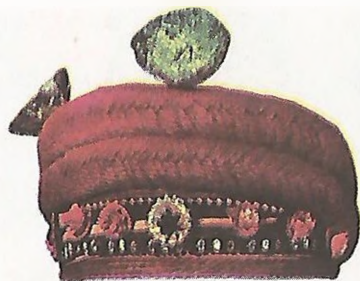
Буковинські гуцули носили вінки із стеклярусу і стрічок, штучних квітів та павичевого пір'я («карабули»). На весіллі одягали убір, зроблений з гальонів, герданів і стяжок, його накривали вшизу над чолом було оздоблене круглими металевими бляшками, збоку — квітами, а зверху прикріплювали китицю з трави («ковилію»). Святковим дівочим убором була «капелюшниця» — головку якої шили із житньої соломи.

Були поширені також плетені з червоної волічки уплітки, гердани, їх сплітали в своєрідний шоломок. У центральних областях України дівчата носили «нагрівник» із шовкової тканини, який якого зав'язували над чолом. Волосся на тім'ї залишалося відкритим.

У свята дівчата прикрашали коси квітами і дрібним бісером, яке вмочували в розтоплений віск і наклеювали позліткою («сміхихою»). Поверх них накладали різнокольорові шовкові стрічки, опускаючи кінці на плечі.

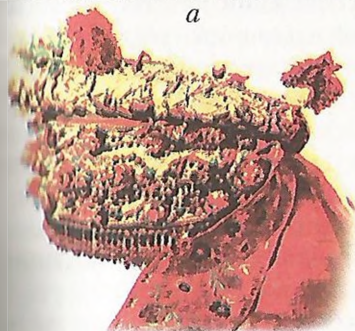
a

б

г

в

д

Рис. 7.6. Заплетені коси:

- a* — коси, укладені кошиком;
- б* — імітація плетіння кіс у весільному вінку — уплітки;
- в* — весільні вінки — головні оздоби зачісок із кіс; *г* — уплітки;
- д* — дівочі святкові зачіски

Рис. 7.7. Зачіска «під макітру»

жінок походить, певно, від перев'язки, якою підбирали волосся навкруг голови. Кибалку виготовляли із конопляного шнурка або скрученого шматка полотна чи іншого матеріалу. Її накладали на голову і закручували волосся, а потім це робили з очіпком, який пов'язували хусткою. Очіпки виготовляли з білої або кольорової ажурно в'язаної сітки, а збоку обшивали білим полотном (Західне Поділля) чи червоним сукном (Прикарпаття). На потилиці очіпок стягували шнурком. На Прикарпатті також побутовали очіпки у вигляді ажурно плетеної шапочки. Такий очіпок жінка одягала на весіллі й носила, доки не ставала матір'ю. Після одягання очіпка пов'язували хустку. Очіпок, який одягала молода на весіллі, мав бути символом щастя в новій сім'ї. На півдні України носили очіпки-кантури з круглим дном, що виготовлялися в Одесі. Поширеними головними уборами були «кораблики» — різновид очіпка з парчі або оксамиту з хутряним окомом.

Чоловічі зачіски в Україні розрізнялись оформленням та довжиною волосся. Найкоротше волосся чоловіки носили у степових районах України: на Херсонщині, Таврії, у Причорномор'ї трохи довшим воно було на Поділлі, Київщині. Подовжене волосся зустрічалося переважно в Західній Україні, найдовше — на Бойківщині.

У старі часи популярними були стрижки «під ворота», «під скобу», «під макітру».

Зачіска «під макітру» (рис. 7.7) являла собою волосся, підстрижене за формою падітої на голову макітри. Розчісували волосся за напрямом його росту від маківки. «Під ворота» — чоловіча зачіска, в якій волосся підстригали навколо голови рівненько над

На Східному Поділлі побутовув обід (кибалка), вирізаний із товстого паперу. Над самим чолом на кибалку накладали вузьку стрічку із золотої парчі, а потім клали стрічки одна вище іншої так, щоб було видно пружок. Кибалку і косу прикрашали квітами із різнокольорових вузьких стрічок.

Невід'ємною частиною головного убору заміжніх жінок були очіпки. Підкладки під очіпками мали різні назви: кибалка, гібалка, кичка та інші. Цей цікавий у генетичному плані головний убір заміжніх

чолом залишали рівно підстрижений чубок. Чоловіки літнього віку віддавали перевагу стрижці «під скобку». Чубок стригли півколом, подовжуючи волосся на скронях. Далі стригли волосся горизонтально, залишаючи пряму лінію на потилиці.

Історія Запорозької Січі — особлива сторінка в житті й побуті України. Запорозькі козаки носили «оселедець» або чуб (рис. 7.8).

Молоді козаки, які ще не пройшли бойове хрещення, мали право носити лише чуб. Для цієї зачіски голову голили або стригли наголо, над чолом залишали кругле пасмо завширшки у три пальці. Це волосся поступово відростало в довге пасмо. Козак, який пройшов бойове хрещення, діставав право носити «оселедець». Це була справді запорозька зачіска. Над чолом, на скронях і на потилиці волосся стригли або голили, залишаючи на маківці широке довге пасмо, яке зачісували набік і закладали за вухо.

Бороди голили, залишаючи тільки вуса. Деякі запорожці, що мали дуже довгі вуса, закручували їх за вуха (рис. 7.9).

В Україні чоловіки віддавали перевагу вусам двох видів:

спущеним донизу й таким, які стирчали в боки. У Західній Україні були популярними підстрижені надгубні вуса, трохи спущені до кутів рота або підняті в боки. У цьому регіоні чоловіки носили подовжені зачіски, часто з боків заплітали кіски, робили прямий чубок або зачісували волосся від чола назад.

Найдавнішим видом головного убору чоловіків, як за формою, так і за матеріалом, була шапка. Цей головний убір зберігся і дощого. На території всієї України відомі були також високі

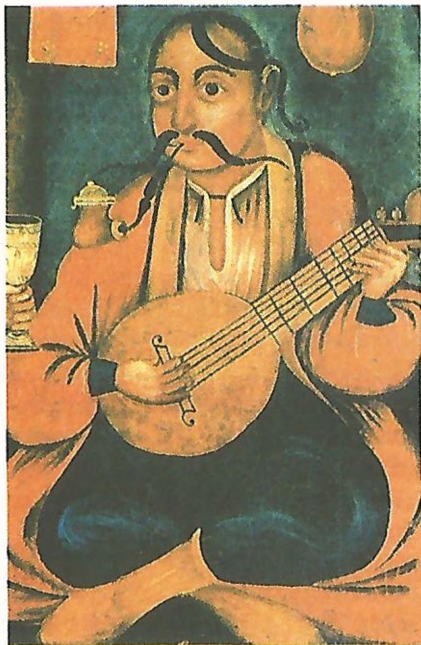

Рис. 7.8. «Оселедець» — легендарна зачіска козаків-запорозьців

Рис. 7.9. Зачіска «чуб», доповнена вусами

циліндричні, півсферичні або конусоподібні шапки з овчини або іншого хутра — «кучма», «капуз». Гуцули носили чорні фетрові капелюхи, дно яких обводили золотистим галуном, узорною бляхою («басман») або різнокольоровими шнурками («байорками»).

На Закарпатті побутували «ковпаки», виготовлені із шкурн ягняти та домотканого сукна. Влітку одягали «клебаню» й солом'яні капелюхи. Головні убори прикрашали пір'ям птахів (те-терева, сойки, гірського орла), щетиною дикого кабана. Одружений уже не носив пера в капелюсі. Перо, за народним звичаєм, означало силу, відвагу і молодечу честь.

Нині в Україні відроджуються найкращі національні традиції. На основі національної української зачіски можна створити неповторні сучасні силуети повсякденних, вечірніх, фантазійних, весільних зачісок. Важливим етапом у розвитку національної моди стає творча співпраця художників-модельєрів, стилістів, технологів. До цих майстрів мають приєднатися й перукарі — практичні пропагандисти моди.

7.2. УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛЬНІ ЗАЧІСКИ — НЕВИЧЕРПНЕ ДЖЕРЕЛО ДЛЯ СУЧАСНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

Як зберегти і передати нащадкам найкращі надбання національної культури, які протягом століть були створені українським народом? Що треба зробити сьогодні, аби й завтра не виспхало джерело народної творчості? Прикро, але у нашому побуті все менше національних традицій, люди не відчувають свого коріння і часто орієнтовані на уніфіковану та стандартизовану масову моду, культуру. В сучасній моді зачісок не часто можна побачити відбиток національних мотивів. У наш час українські перукарі повинні мати уявлення про національні зачіски, їхнє розмаїття. В попередніх навчальних програмах з вивчення історичних зачісок більше уваги приділялося давньоруській традиції прибирання голів, а вона мала один-єдиний елемент — косу.

Тепер погляди на національну спадщину радикально змінилися і є можливість відтворити найкращі народні традиції. Сучасний майстер зачіски, працюючи в Україні, повинен відтворювати в своїх моделях національні риси. Джерелом нових розробок можуть бути не тільки національні зачіски, а й одяг, прикраси, головні убори. Об'єднуючи нові розробки моделей зачісок з одягом з'являється можливість створити новий образ української моди.

Із сивої давнини, із ледь примерклих з часом фресок, із легенд казок, пісень і наукових досліджень приходять до нас образи

та настрої далекого минулого. Український народний одяг, головні убори, зачіски, взуття формувалися під впливом кліматично-географічних, соціально-економічних обставин, складностей політичного й культурного розвитку. Поступово утворилися композиційно-структурні закономірності вбрання, образна система декору, яскрава кольорова гама.

Стійкішим щодо збереження і розвитку давніх пластів мистецтва народного моделювання виявився селянський образ. На основі збережених пам'яток XVIII–XIX ст. можна стверджувати, що «український кантрі» мав чітко вироблені композиційно-колеристичні закономірності й структуру, принципи формотворення. Цей ансамблевий вид мистецтва відбиває образне мислення народу, високі критерії його моралі та працелюбності. Створюючи справжні шедеври мистецтва, народні майстри надзвичайно тонко відчували лінії, силует, форми, пропорції, ритм, колір і гармонію окремих частин витвору. Впродовж століть вироблялися традиції народного моделювання.

Суспільно-економічний і культурний розвиток давньоруських земель і політичні умови визначили процес відособлення окремих частин давньоруської народності й виникнення передумов для зародження на її основі українського, російського та білоруського народів. Близькість цих народів і мовою, й місцем проживання, і характером та історією викликала спільність багатьох видів одягу і зачісок.

Українське дворянство, що наслідувало іноземні зразки, носило одяг, оздоблення та зачіски, в яких самотутні українські елементи поєднувалися з польсько-литовськими та угорськими.

Українські прикраси, що доповнювали одяг і зачіски, були кокетливі, неповторні, зберігаючи в собі фольклорне тепло народу. Використовуючи національні зразки у сучасних рішеннях, можна не тільки відтворити українську культурну спадщину, а й показати її красу та індивідуальність. На основі фольклорної моди можна створити сучасні силуети весільних, святкових, фантазійних, вечірніх і повсякденних зачісок.

Важливим етапом розвитку народних традицій є творча співпраця художників-модельєрів, конструкторів, технологів і виконавців. Необхідно, щоб до цієї родини творців приєдналися й модельєри-перукарі. Ось тоді створені моделі будуть дійсно єдиним ансамблем в образі нашого сучасника. Прикладом цього можуть бути розробки сучасних стильних зачісок. Так, якщо взяти за основу весільне вбрання молодої з Гуцульщини кінця XIX ст. (рис. 7.10), то можна розробити сучасну весільну зачіску за допомогою технологій (рис. 7.11 а, б).

a

Рис. 7.10. Весільна зачіска
молодої з Гуцульщини.

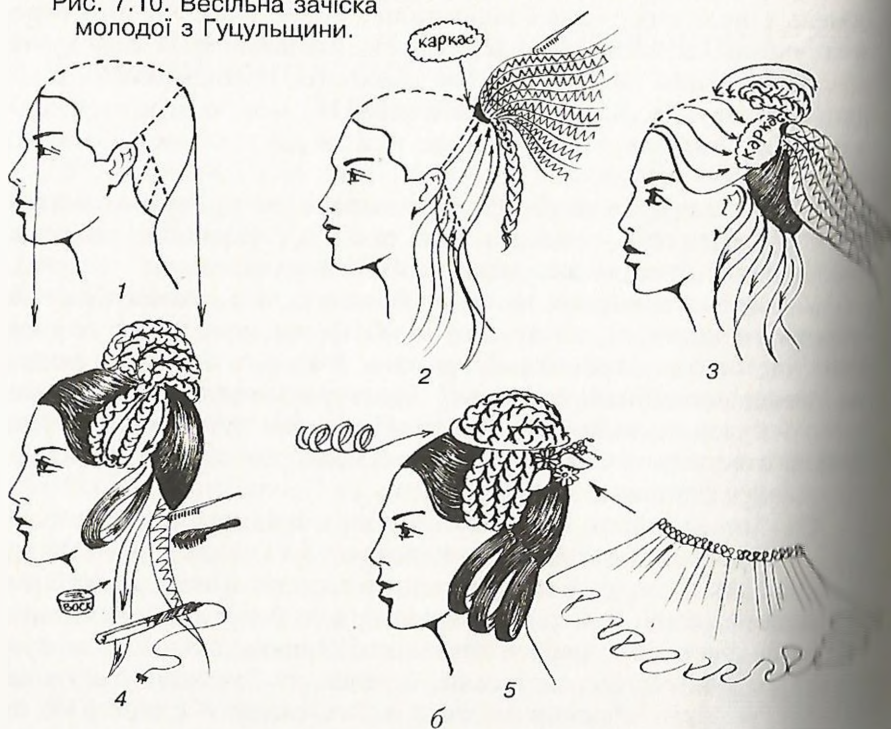

Рис. 7.11. Сучасна весільна зачіска, виконана на основі гуцульської
кінця XIX ст.:

a — загальний вигляд; *б* — схема виконання

Жінки на Поліссі мистецьки пов'язували голову хусткою, прикрашаючи її квітами (рис. 7.12). Скориставшись таким рішенням, можна створити цікаву вечірню зачіску (рис. 7.13).

Жінки Станіславської області на початку ХХ ст. захоплювались оплітками (рис. 7.14), що у наш час можна з великим успіхом запозичити для моделювання зачісок для нареченої (рис. 7.15).

Улюблениця українського народу Роксолана навіть за межами батьківщини залишалася людиною, якій і досі намагаються наслідувати. Свою любов до України ця жінка пронесла через усе своє життя. У портретному зображенні Роксолани, одягненої за

Рис. 7.12. Пов'язування волосся хусткою на Поліссі ХІХ ст.

Рис. 7.13. Сучасна зачіска, виконана на основі поліської:
а — загальний вигляд; б — схема виконання

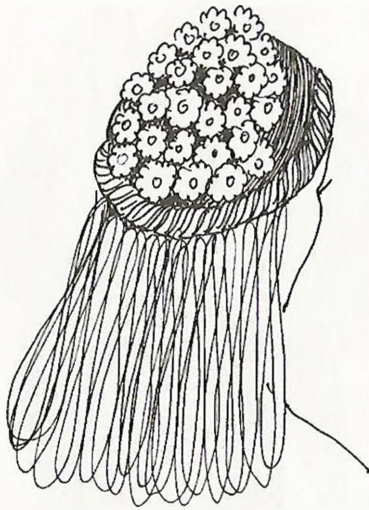

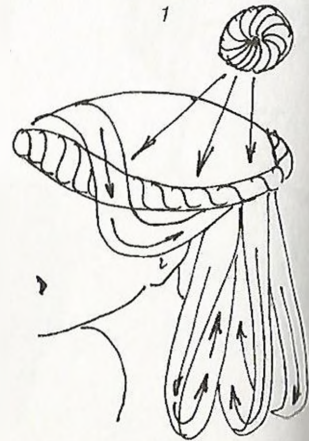
Рис. 7.14. Уплітки — вбрання жінок Станіславщини початку XX ст.

a

1

2

б

Рис. 7.15. Сучасна зачіска, виконана на основі упліток.

a — загальний вигляд;
б — схема виконання

Рис. 7.16. Портрет Роксолани

Рис. 7.17. Сучасна розробка зачіски на основі образу Роксолани (а) і технологія її виконання (б)

із таким стилем (рис. 7.16), простежується український настрій і колорит, який легко можна перетворити в сучасні мотиви (рис. 7.17 а, б).

На Лемківщині на початку ХХ ст. зачіски жінок були дуже пишними (рис. 7.18). Як і попередні зачіски, вони можуть стати прекрасним прикладом для створення нових моделей (рис. 7.19 а, б).

На Західному Поділлі на початку ХХ ст. дівчата носили зачіски (рис. 7.20), які й сьогодні можуть послугуватися моді. Модифікація таких зачісок може дати дуже цікаві молодіжні варіанти (рис. 7.21).

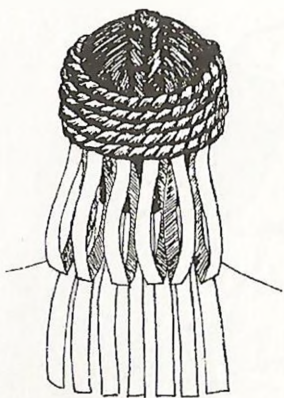

Рис. 7.18. Жіноча зачіска.
Лемківщина, початок XX ст.

Рис. 7.20. Жіноча зачіска. Західне
Поділля, початок XX ст.

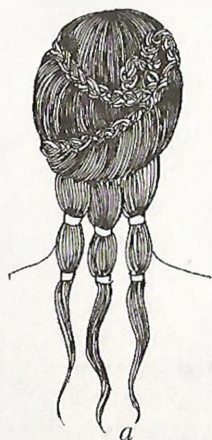

Рис. 7.21. Сучасна зачіска, виконана на основі західноподільської
а — загальний вигляд; *б* — схема виконання

Рис. 7.19. Сучасна зачіска,
виконана на основі лемківської
а — загальний вигляд;
б — схема виконання

7.3. ПЕРУКАРСТВО В РОСІЇ (XV–XVIII СТ.)

Татаро-монгольська навала надовго затримала розвиток Русі й призвела до майже 200-річного її відставання від передових на той час західноєвропейських держав. У XIV–XV ст. на Русі відбувався повільний процес подолання роздрібності й створення єдиної російської держави. Її основну територію становили землі Владимиро-Суздальська, Новгородська, Муромо-Рязанська, а також частина земель князівства Чернігівського. Центром об'єднання російських земель і формування єдиної держави у ході наполегливої боротьби з іншими політичними центрами стала Москва. Завдяки об'єднанню та зміцненню Русі під владою московського великого князя створилися умови для приєднання до Російської держави захоплених татарами земель. У 1480 році Русь визволилася від татаро-монгольського іга. Російська держава на чолі з Московією почала швидко розвиватися: збільшувалася її територія, зростала військова могутність, зміцнювався міжнародний авторитет, відновлювалися і розширювалися зовнішньополітичні, торговельні й культурні зв'язки із Сходом і Заходом. Разом із тим посилювалася феодально-кріпосницька система експлуатації трудового народу: завершувався процес покріпачення селянства. Новий розквіт ремесел стимулювався збагаченням царського двору і знаті. Важливу роль у житті Московської держави відігравала православна церква, яка підкорила своєму контролю все духовне життя суспільства. Тривале відособлення Русі від інших країн сприяло дальшому розвитку давньоруської культури цілком самостійним, своєрідним шляхом, а становлення руської народності й зміцнення Російської держави в XVI–XVII ст. закріпили ці відмінні особливості російської культури і побуту.

Російська мода дуже відрізнялася від західноєвропейської й витальним своїм виглядом, і окремими елементами. Вона розвивалася цілком самостійно і являла собою подальшу еволюцію давньоруських костюмів та зачісок. Основа чоловічого костюма — сорочка, порти — шипун, каптан, фerezея, шуба.

Збереглося багато свідчень про зачіски Московії (друга половина XV–XVII ст.) епохи Російської централізованої держави, коли художньо-матеріальна культура, що сформувалася на московських землях, набула загальноросійського значення. Зачіски у замітровські часи були досить своєрідні й значно відрізнялися від моди, що побутувала у Західній Європі (рис. 7.22 а, б, в).

Прибирання голів у чоловіків зводилося переважно до напівзаного волосся. Його розчісували «шапкою» — навсібіч від маківки. Волосся часто підстригали у вигляді невиткого чуба на чолі. У пароді, особливо серед ремісників, розчесане «шапкою»

а

б

в

Рис. 7.22. Зачіски допетровської доби:

а — зачіска XIII ст.; б — зачіска князя (XIV ст.); в — зачіски та бороди XVII ст.

волосся підтримували туго зав'язаним навколо голови шнуром (рис. 7.23 а). Збоку волосся сягало кінчиків вух і прикрило їх зовсім або ж вуха було видно між двома пасмами. На потилиці продовжували традиційно зрізати волосся на рівні потилиці «на скобу» (рис. 7.23 б).

Тільки наприкінці XVI ст. серед бояр і дворян починав поширюватися східного походження звичай повністю голити голову або стригти волосся навколо всієї голови, залишаючи його коротко підстриженим на маківці. Така зачіска, проте, навіть серед знаті не пабула повсюдного поширення: вона викликала осуд з боку церкви та більшості правлячої царської верхівки, що дотримувалася старих одвічних традицій. Наприкінці XVII ст. деякі бояри носили нову зачіску — довге, розчесане зверху по центральному проділу волосся, що вільно спадало пасмами до плечей.

Борода вважалася символом «богобоязливості» й відчуження від «латинства». Широкі бороди носили бояри, духовенство.

Відрощування борід і вусів замолоду залишалося обов'язковим аж до XVII ст. — до того часу, коли молодь із багатих кіл починала іноді голити обличчя. У зрілому віці борода та вуса традиційно збереглися до кінця XVII ст. Гоління бороди засуджувалося ще гостріше, ніж гоління голови. Бороди відрощували завжди повними від щік; їм надавали різноманітних форм: широкі й довгі, короткі, підстрижені «лопаткою» або загострені, оформлені півколом.

Велика широка борода проважувала побутувати як ознака доброчесності й статечності. Так само відрощували повними, спущеними вниз, у бороду. Лише наприкінці XVII ст. у придворних колах знаті вперше спостерігалися окремі випадки гоління бороди у людей зрілого віку. При цьому залишалися тільки вуса, але вже підстрижені, з загостреними кінчиками, децю загнутими догори. Таке прибирання обличчя поєднувалося із зачіскою з довгого волосся; воно надавало обличчю схожості із західноєвропейськими модами XVII ст.

Дотримуючись давньоруської традиції, в XIV–XVII ст. чоловіки ходили без шапок тільки вдома. Тому головний убір був обов'язковим доповненням до зачісок. У середовищі дворян і бояр навіть удома носили невелику ярмулку — таф'ю з шовкової

a

б

Рис. 7.23. Чоловічі зачіски:

a — «шапкою», пов'язана шнурком; б — «під скобу»

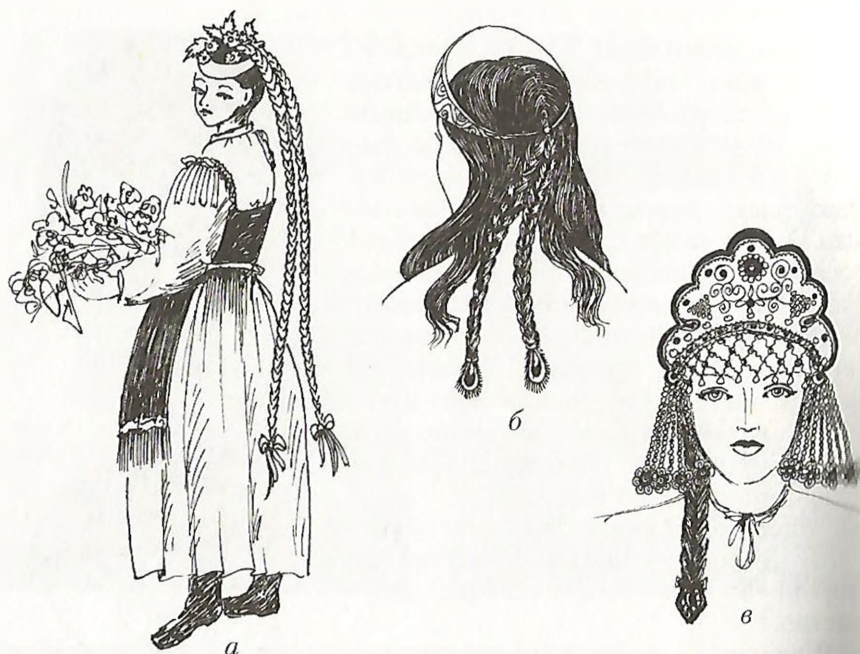

Рис. 7.24. Дівочі зачіски:

а — дві коси; *б* — дві коси з розпущеними бічними пасмами і накісниками; *в* — дівочий вінець із ряснами та підниззю

тканини, що прикривала верх голови. З XVI ст. таф'ю почали носити і як парадний головний убір на офіційних прийомах. Для таких випадків її пишню оздоблювали шиттям із перлів та коштовного каміння. Найпоширенішим головним убором був гостроверхий ковпак, який носили всі чоловіки — від селяни до царя. Феодальна верхівка носила шапки ще двох видів: метереу з узорчастих тканин і хутряними закатами з розрізом спереду над яким прикріплювали аграф, китиці з пір'я або коштовне каміння та боярську шапку з хутра «стовбурець».

Згодом із «стовбурця» утворилася висока горлатна шапка парадний головний убір думних бояр XVI–XVII ст. Їх виготовляли з хутра, знятого з горла соболя, бобра, куниці чи чорнобурого сиці. Горлатні шапки бояри не знімали навіть у присутності царя.

Російський жіночий одяг XIV–XVII ст. складався з сорочки, сарафана, літника, тілогрії, опашниці, шуби.

Усталеного ще в Стародавній Русі звичаю, згідно з яким для жінок заборонялося виходити на вулицю без головного убору (простоволосими), а дівчатам дозволялося носити волосся відкритим, цілком дотримували до самого кінця XVII ст. Тому одяг і убрання голів у дівчат і жінок продовжувало чітко відрізнятися зберігаючи успадковані від попереднього періоду дані особливості.

форми й способи. Товста коса була універсальною дівочою зачіскою всіх верств тогочасного суспільства. Траплялося також носіння розпущеного волосся та двох кіс, так само як і їхнє комбінування із розпущеними бічними пасами (рис. 7.24 а, б). Урізноманітнилися оздоблення коси. Поширеним стало вплітання в неї золотих, срібних і перлинних ниток, а також кольорових шнурків. До кінця коси підвішували накісники, які являли собою шматки бересту, шкіри або картону, щільно обтягнуті тканиною, переважно шовковою, й оздоблені кольоровим, золотим і перлинним гаптуванням; накісники мали трикутну форму. Головними уборами дівчат були пов'язки, вінці. З парядними вінцями носили рясна — кілька ниток із перлів, які звисали перед вухами від скронь до рівня нижньої щелепи, а іноді й до плечей. Спереду над чолом прикріплювали різної ширини ажурну сітку з перлинних ниток — піднизь (рис. 7.24 в). Узимку дівчата носили невисокі круглі шапки з наголовками із тканини та хутряними околицями. Основним загальноприйнятим головним убором заміжніх жінок, який прикривав волосся, був повойник, або волосник. Поряд із повойниками повсюдного поширення серед жінок усіх верств навіччання набула кичка, яку зверху прикривали хусткою-покривавом. У XVI ст. виник новий головний убір — кокошник. Він був дуже парядним, оздоблений перлами, коштовним камінням.

У XIV–XVII ст. в міському і дворянсько-боярському побуті широко застосовували косметику. Все обличчя й шию густо покривали білилами, а щоки яскраво фарбували так, що рум'янець не рідко розходився рівномірно по обличчю, а «палав вогнем» на опуклих щіках «як маків цвіт». Для контрасту з білизнаю обличчя і рясними щоками брови та вії дуже чорнили, причому брови наводили широкою смугою. У такому обрамленні «соболиних» брів і підведених вій повинні були яскравіше світитися «ясні очі». Невідомості жіночої косметики виходили з традиційних народних уявлень про ідеал жіночої краси як краси квітучого здоров'я, краси «крові з молоком».

Найудобленішим оздобленням у російських жінок XIV–XVII ст. були сережки, персні, намисто, переважно з кількох ниток перлів або коралів, круглі коміри-наплічники, періодко з навіччання ажурними узорами з перлів. Неодмінним було носіння величезного патільного хреста, підвішеного на грудях на шнурку або ланцюжку.

За часів Петра I ввели європейський костюм і перуки. У 1700–1702 рр. видано накази, що регламентували форму одягу, запроваджено «бородний знак» — податок за відстрочку гоління бороди на рік. Біля міських воріт ставили особливі караули, які штрафували бороданів. Накази не поширювалися на духовенство

і селян. Нові європейські моди на зачіски міцно увійшли в побут аристократії та дворян ще до смерті Петра I, а потім вплинули на смаки інших прошарків населення. Старовинні форми зачісок найдовше збереглися у старообрядців, купців і особливо в селянському середовищі (до початку ХХ ст.).¹

У XVIII ст. у Росію з Європи нахлинуло безліч перукарів-французів. Мода на зачіски швидко змінювалася: від французьких до пруських і навпаки. Зачіски створювали з власного волосся, але також носили й штучні перуки. Купецтво і міщани носили зачіску «в кружок», не зникала й мода на поголені обличчя. В елизаветинські часи широко користувалися послугами майстринь із виготовлення чепчиків, а також волосочосів (перукарів). Молоді красуні хизувалися модною зачіскою у вигляді великої квадратної буклі посередині голови; від неї йшли по боках навкіс великі буклі та шиньон позаду. «Вся зачіска була не менше ніж піваршина заввишки й називалася «le chien couchant» («собака, що лежить»)). Вживали пудру різних кольорів: рожеву, палеву, сірувату, білу, а *la fleur d'orang*, а *la vanille*, *mille fleurs* («як апельсиновий цвіт», «як ваніль», «квіткову»). Чепурука тримала маску із дзеркальцем із слюди навпроти очей, і перукар пудрив зачіску шматочком хутра або шовковим пензликком. Дівки мали особливі шафи, всередині порожні, в яких пудрилася пані залазила у таку шафу, дверцята зачиняли, і запашний щоден сипався їй на голову.

Дівчата носили гірлянди, пір'я, іноді шпильки на голові. Дівки літнього віку носили напудрені буклі, перуки із кашпучками ззаду; деякі носили локони, оксамитові чоботи, палицю в руці. Палицями хизувалися: у деяких вельмож палиця коштувала до однієї тисячі. Палиця графа Кирила Розумовського оцінювалася в 20 000 рублів; вона була з агату з діамантами та рубінами. Юрій Лобанов-Ростовський володів колекцією палиць, яку у нього купив граф І. І. Воронцов-Дашков за 75 000 рублів. Замість вінки носили на голові токи, наколки, тюрбани з діамантами, шпильки. Білилися, рум'янилися дуже старанно, а також сурмили брови. Ліпили мушки — «шпанки» розміром з гривеник... Шпанка мала значення: велика під правим оком називалася «тира», маленька на підборідді — «люблю, проте не бачу». На щоді — «злоту», на носом — «розлуку».

За часів Катерини II серед перукарів були великі мистецтвенні справи. Так, Леонар, перукар нещасної королеви Марії-Антуанетти

¹ Матеріали з кн.: Школьников С. П. Прически, головные уборы и украшения для сцены /Под ред. Г. И. Барышева. — Минск, 1973. С. 77-79.

страченої під час революції, примхливо розпоряджався величезними зачісками-куафюрами придворних дам, прикрашеними пудрою, голубиними крилами тощо. Коли революція повалила французький трон і заборонила високі головні убори, він утік із Франції й опинився у Росії.

7.4. ЗАЧІСКИ НАРОДІВ РОСІЇ

Мода Півночі та Півдня Росії. Подібно до української культури, багата й різноманітна спадщина російського народу. Вона складалася століттями і російський народ вкладав у неї не тільки свою працю, а й душу, мрії, надії. Тонкими нитками сплітаються між собою і старовинні вбрання, й зв'язки з іншими народами, і саме життя.

Ідеал жіночої краси можуть підкреслити такі слова: «А сама-то величава, выступає будто пава». Звідси видно, що естетична уява про жінку існувала неподільно з образом птаха, стародавнім символом добра та благополуччя. «Лебідка», «пава» — це епітети, що підкреслюють пластичність жінки. Народне мистецтво художніми засобами втілює цей образ у народний одяг, головні убори, зачіски, прикраси. У наш час головні убори і зачіски часто є джерелом творчості при створенні нових моделей. Головний убір завжди був однією з найважливіших частин загального ансамблю. Для всієї території Росії характерні дві різні категорії головних уборів: дівочі, що залишали відкритою тім'яну частину голови, і жіночі, які повністю закривали волосся.

Чоловіки носили шапки з сірої, білої або коричневої вовни. Вони мали форму ковпачка. Взимку носили хутряні шапки, що гармонійно підходили до зачісок «під шапку», «руська».

Дівочі головні убори були прості за формою і технологією виготовлення. Найважливішими були убори у вигляді вінця або обода, зроблені з кори дерева, оббиті тканиною й вишиті бісером, перлами. Використовували пов'язки з тканини парчі з вишивкою золотом. Такі убори доповнювали підниззю з різних перлів (рис. 7.25).

Жіночі головні убори північних губерній Росії мали назву «кокошник» (рис. 7.26).

Рис. 7.25. Дівочий головний убір — вінець з підниззю

Рис. 7.26. Кокошник — жіночий головний убір (північні губернії)

Рис. 7.27. Жіночий головний убір «сорока»

Робили їх професійні майстри. Для оздоблення використовували білий бісер, золоту фольгу, скло, перламутр, перлини. Основою для вишивки були шовк, оксамит. Узори нагадували гілки дерев, квіти, морозні малюнки на вікнах взимку.

Типовим головним убором південних областей Росії була «сорока» (рис. 7.27), основними частинами якої були тверда основа — кичка та м'який чохол — сорока з багатьма деталями. Кички були різноманітними за формою: рогаті, лопатоподібні та інші. На потилиці кріпили бісерну «підзатильню» (рис. 7.28). Кички вишивали золотом.

Найпопулярнішою жіночою прикрасою були різноманітні сережки: масивні, з перлами, прикрашені емаллю, узорчасті, металеві, зі скляними вставками.

На півночі популярними стали сережки з перламутру і перлів, на півдні носили сережки з гусячого пуху, пір'я, намистини, різнокольорових ниток, бісеру. Намистини та нагрудні прикраси виконувалися також з бісеру, ланцюжків, джгутів — «гайтанів» (широкі смуги з узорами із хрестів, ромбів), «язики», «грудки» (ткавинні аплікацією).

Зазвичай волосся заплітали в коси, ховали під кичкою або кокошником. На берегах Дона та Хопра жили донські козачки. Козачки любили носити «чикиліки» — широкі стрічки з червоного атласу, прикрашені перлами, до яких кріпили ще смужку з чималих перлів. Стрічка обкутувала голову, а сітка звисала з-під голови.

убору, трохи прикриваючи щоки. Дуже гарно виглядали такі прикраси з довгими косами. Носили також прикраси з перлів, які прикріплювали на одязі до плечей, і вони звисали до пояса (рис. 7.29). Молоді козачки укладали косу на потилиці в «чирок» (рис. 7.30) і ховали у «шличку» — маленьку шапочку з ткавини.

Сибір та Північ — це історико-етнографічна область Росії від Уральських гір на заході до Чукотки, Камчатки і острова Сахаліну. На Півночі живуть невеликі групи народів, так звані «малі народи».

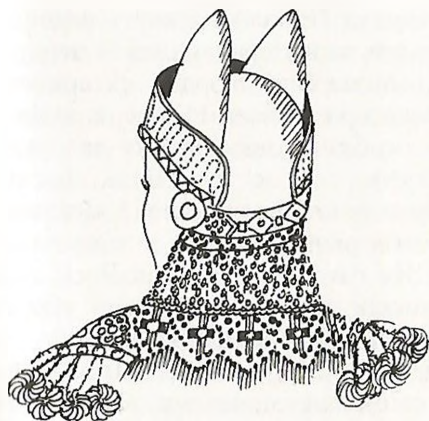

Рис. 7.28. Рогата кичка із підзатильнею з бісеру

народи Півночі. Найчисленніші з них перці та евенки, потім чукчі, ханти, манси, коряки та інші. Суворі умови життя наклали відбиток на моду цих народів. Оскільки матеріали для одягу, прикрас, головних уборів зумовлені видом праці, оленярі носили одяг зі шкур оленів, мисливці — зі шкур тварин, на яких полювали, рибалки робили з кісток риби прикраси, гребені, закладки тощо. Зачіски цих народів були прості — коси, пучки, вінки з кіс. Ці невігядливі зачіски, як правило, закривали головні уборами і хустками, капорами, круглими шапками. Прикрашали одяг здивовуючим бісером з кісток, фарфору (китайського), з морських мушель. Малюнки вишивали дуже чітко, відавали перевагу жовтому, зеленому, червоному, білому та чорному кольорам. Евенки для урочистості до вишиванок додавали шуги кольорової тканини.

Неутки прикрашали голови високими хутряними шапками з металевими прикрасами. Вони носили нагрудні прикраси типу гривни і головні прикраси зі спадаючими на груди та спину ланцюжками (рис. 7.31), а також широкі браслети, великі сережки.

Рис. 7.29. «Чикилікі» з сіткою із перлів і наплічні прикраси

Рис. 7.30. Зачіска молодої козачки

Рис. 7.31. Прикраси якуток

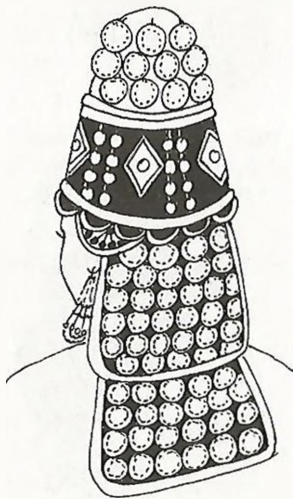

Рис. 7.32. Прикраси марійської жінки з потиличною полостю з монет

Народи Поволжя живуть вздовж ріки Волги та в Передураллі — це удмурти, комі, марійці, мордва, татари, чуваші, башкири. Кожен із цих народів має свою особливу матеріальну та духовну культуру, однак внаслідок багатьох причин вони поєдналися загальними рисами в різних сферах, у тому числі й моді. Як і в інших народів Росії, жінки покривали зачіску головними уборами. Головні убори традиційно шили, прикрашаючи бісером, металевими бляшками, срібними монетами. Прикраси з бісеру в різних народів відрізнялися формою і кольором. У марійців головний убір вважався символом заміжньої жінки. Якщо дівчина ходила з непокритою зачіскою, то жінка обов'язково її закривала. Головний убір «шурка» робили з берести, прикрашали монетами, вишивкою, намистом, бісером, китицями. У XIX ст. «шурка» вийшла з моди, її використовували тільки у весільному вбранні. Цей головний убір замінили головним рушником з очіллям — «шархан», конусоподібним башликом — «шимакш» та запозиченою у росіян «сорокою». Такі головні убори повністю закривали волосся. Цей недолік жінок Поволжя замінили прикрасами. Наприклад, повний комплект прикрас марійської жінки важив до 30 кг. Прикраси кріпили до тканин, вкритих металевими бісерними нашивками, намистом, шпівками з монет і яскравих гудзиків. Блискучі монети використовували як символ сонця. Крім того вважалося, що дзвін срібла відганяє злих духів (рис. 7.32). Серед матеріалів для прикрас особливі цікавими є підвіски з раковин каури. Їх привозили з тропічних країн і за схожість з головою змії називали «ужовками».

Мордовські жінки, закриваючи традиційно волосся, всю майстерність вкладали у доповнення до зачісок. Це були пишні головні убори, які робили на твердій основі з довгою, звисаючою вздовж спиши лопастю, прикрашеною блискучими нашивками

Спереду головний убір мав один або два роги. Одяг доповнювали масивною поясною прикрасою «пулагаєм», що складалася з гомінких підвісок, мушель, бісеру, дзвоників, монет. Усе це гуркотіло, коли жінка йшла. Це про мордовських жінок сказано, що «спочатку їх чути, потім їх видно». «Пулагай», який важив до 6 кг, називали «поясом соромливості», тому що без нього жінка не повинна була виходити на вулицю.

Зачіски татарських дівчат склалися з кіс і доповнювалися шапками, які нагадували ковпак із китицею зверху. Жінки носили покривала. Для прикрас використовували велику кількість коштовностей у вигляді великих мигдалеподібних сережок, нагрудних прикрас із підвісками, широких браслетів. Використовували срібло, коштовне та напівкоштовне каміння.

Башкирські жінки покривали свої зачіски кораловою сіткою й срібними підвісками й монетами, з довгою лопастю вздовж спини, вишитою бісером і раковинами каури (рис. 7.33). Дівчата носили шоломоподібний капелюшок, також вкритий монетами. Молодим жінкам дозволялося носити яскраві покривала.

Чародійна сила російських народних традицій і народів, які населяли Росію, дуже велика. Орнаменти, колір, форми висвітлюють таємниці та закони народного мистецтва, красу і моду. Ціні в музеях ще можна побачити зразки одягу, головних уборів і прикрас із різних куточків російської землі (рис. 7.34 а, б, в, г).

З прадавніх часів російська земля зберігає народне мистецтво, що відбилася в матеріальній культурі. Так, мистецьки розшита рогата личка селянок Рязанщини дає уяву про їх витончений смак. Строкасті прикраси з намиста гармонійно поєднуються із самотутнім одягом.

Золотистий шишак-кокошник, який носили псковитянки, набуває фантазійним вигадливим плетінням.

Не менш цікавим і вишуканим є весільний головний убір нареченої, що за формою нагадує корону і має схожу назву «коруна». Ця ажурна споруда прикрашалась перлами та коштовним камінням.

Багато шиті золотом і перлами високі kokoшники з парчі носили ще в першій половині XIX ст. у Нижньому Новгороді.

Прикрашаючи себе вишуканими головними уборами, росіянки менше уваги приділяли оформленню волосся й найчастіше обмежувались косами.

Рис. 7.33. Головний убір башкирок

a

б

в

г

Рис. 7.34. Головні убори та прикраси росіянок:
a — рогата кичка — головний убір жінок Рязанщини; *б* — кокошник-шишки
 (Псковська губернія); *в* — дівоча коруна (Північ);
г — кокошник з парчі, перлів, вишитий золотом
 (Нижній Новгород, XIX ст.)

7.5. ЗАЧІСКИ СХІДНИХ НАРОДІВ

Мода Сходу завжди приваблювала своєю самобутністю. Індійське, китайське, японське мистецтво надихало європейських модельєрів на створення незвичайних моделей. Маючи глибокі знання щодо течій східної моди, перукар може легко поєднувати їх з напрямками сучасної моди, одержуючи в результаті нові зачіски.

Індія — країна з древньою історією. Назва її походить від річки Інд. Висока цивілізація існувала тут уже в III тис. до н. е. Більшість багатонаціонального населення сповідує індуїзм. Специфікою індійського суспільства була кастова структура. У XVIII–XIX ст. Індія була підкорена європейськими колонізаторами. З 1947 р. — незалежна держава.

Зі стародавніх індійських творів мистецтва, що дійшли до нашого часу, можна робити висновки про тогочасний чоловічий та жіночий ідеали краси. Це смагляві люди з густим чорним волоссям, великими мигдалеподібними очима. Чоловіки, як правило, зображуються міцними, сильшими, а жінки — витонченими з яскраво вираженими рисами жіночності: тонкою талією, круглими стегнами і пишними грудьми. Ці риси жіночої зовнішності вдало підкреслював національний одяг — сарі з великою кількістю прикрас. Діаманти, рубіни, срібло й золото в Індії носять навіть із щоденним одягом.

Перукарське мистецтво Індії має свої особливі традиції. Дуже цікавими в Індії були чоловічі зачіски. Довге волосся укладали в об'ємні форми, створені з валиків, пучків, джгутів, кіс. Характерна особливість більшості зачісок — зачісування волосся за вуха без проділу. Об'єм розкидували на маківці або зверху на потилиці, а сама потилиця залишалася відкритою (рис. 7.35). Іноді зустрічалося протилежне вирішення зачіски: пасма звисали донизу, їх завивали в кількості або зв'язували у «хвіст» на рівні шиї.

В індо-мусульманський період чоловіки коротко стригли волосся або розпускали його, доповнюючи зачіску тюрбаном, Пір'я, квіти, намисто, коштовне та напівкоштовне каміння, шпильки, що за формою нагадували лезо ножа, вдало доповнювали головні убори та зачіски.

Рис. 7.35. Індійська чоловіча зачіска

Рис. 7.36. Індійська жіноча зачіска з «тікою»

стрічалися і довгі бороди. Чоловіки не тільки дбали про форму борід та вусів, а й старанно доглядали за ними. Відомо, що бороди змазували ароматичними речовинами і навіть фарбували в синій, зелений, білий, червоний кольори. Зачіски та бороди дбайливо доглядали добре навчені раби.

Між бровами чи в центрі чола малювали фарбою кастові та культові знаки або робили татуювання. Відкрите волосся прикрашали аграфами, обручами, стрічками, діадемами. У вухах чоловіки носили круглі чи видовжені сережки.

Жінки кріпили до волосся низки перлів і золоті ланцюжки. У ніс вставляли кільце — «натх», яке іноді прикрашали перлинами. Носили нашійні прикраси, сережки, браслети. Для нареченої робили гірлянди з білих або червоних троянд.

У середині II ст. до н. е. індійські жінки заплітали одну або дві коси, які прикрашали квітами, перлами, коштовним камінням. Проділ прикрашали кольоровою рисою, низкою перлин чи стрічкою з коштовним камінням, що закінчувалася витонченою прикрасою круглої форми, яка мала назву «тіка» (рис. 7.36).

У середині I тисячоліття нової ери з'явилися жіночі зачіски з валиків, укладених один на один у вигляді піраміди. Зустрічалися зачіски з пучками на потилиці, волосся закручували в джугі по колу. Іноді ці форми нагадували скручених у клубок змії.

У касті кшатрїїв (військові аристократи) голови голили, залишаючи на тім'ї пасмо волосся, — «шикханду» (чуб). У воїнів залишали з правого боку одинокі пасмо, завите в локон. Полонених стригли безсистемно, здавалося, що волосся вирване жмутами. Така зачіска вважалася ганьбою.

Форми борід і вуса були різними. Вуса іноді стирчали в різні боки. Дуже довгі вуса закручували в джугі у вигляді «равлика». Вуса іноді з'єднувалися з бакенбардами. Бороди розчісували, надаючи їм форми конуса або овалу, поділяли на трикутники або півкола, які стирчали в різні боки. Довжина борід була середньою, але зу-

Павколо обличчя випускали вільні пасма, укладаючи їх також змієподібно (рис. 7.37).

Змії в Індії — священні істоти, тому зачіски з подібною символікою були популярними, й носити їх вважалося почесним. Зачіски доповнювали квітами, пір'ям птахів, золотими бляшками і брошками. У багатих сім'ях наймали спеціалістів-перукарів, які виконували складні зачіски.

Молоді дівчата носили зачіску з короткими чілками. Якщо дівчата робили зачіски з проділом, заплітаючи коси різними способами, то вони, на відміну від незаміжніх жінок, не проводили кольорової смуги вздовж проділу. В Індії дуже цінувалося довге волосся. Для його подовження у нього вплітали нитки з шовку, вовни, шнурки, лугучне волосся. Часто на потилиці прикріплювали прикрасу у вигляді скрученої змії, яка означає зв'язок земного життя з космосом.

З розпущеним і завитим у локони волоссям танцювали баядерки — храмові танцівниці. Короткого волосся індійські жінки практично не носили. Стрижка в індусів — це ознака вдівства.

Китай. Нині на подіумах усього світу можна побачити моделі, навіяні здобутками давньої самотньої, унікальної й тонкої культури Сходу. Культура Китаю — одна із них. З китайських історичних описів і давніх мініатюр складається уявлення про китайську моду, її традиції та ідеали. Народи Китаю від природи мають жовтий колір шкіри, чорне волосся — пряме, блискуче, коротке, густе.

У XIV ст. до н. е. у Стародавньому Китаї склалася ранньораблясиницька держава Інь, через триста років завойована племенем Чжоу. Держава Чжоу розпалася на декілька самостійних царств. Наприкінці III ст. до н. е. у Китаї виникла централізована імперія Цинь, її змінила імперія Хань (206 р. до н. е. — 220 р. н. е.). Давній Китай відзначався високим розвитком культури і мистецтва, давнокитайським винахідникам належать технології виробництва шовку, фарфору, паперу. В XIII ст. країну завоювали монголи; з XVII до початку XX ст. Китай був під владою маньчжурів. У 1946 р. проголошено Китайську Народну Республіку.

Характерною рисою китайського способу життя було те, що перехід від однієї епохи до іншої, часто пов'язаний із зміною правлячої династії, не призводив до втрати культурних цінностей минулого. Тому стильові особливості, які виникли ще у стародавній

Рис. 7.37. Індійська жіноча зачіска

Рис. 7.38. Китайська чоловіча зачіска

часи, зберегли своє значення і в середньовіччі, а також проявляються у сучасній моді.

У чоловіків з давніх часів склалася традиційна зачіска: волосся зачісували від обличчя до маківки, на потилиці його також зачісували догори, збираючи у вузол або пучок, який перев'язували шнурком, стрічкою чи заколювали шпилькою. Таку зачіску носили представники всіх прошарків населення. Буддійські монахи та священнослужителі голили голови.

Маньчжурські завоювники, видавши відповідний указ, силою змусили китайців носити заплетену на потилиці тонку кіску. Китайці сприйняли цю зачіску як символ рабства. І тільки в 1911 р. буржуазною революцією, яка скинула маньчжурську династію, був скасований цей указ; проте звичка носити косу залишилася. В історії моди вона відома як «китайська коса»: на скронях і тім'яні волосся голили, а на потилиці відрощували довгим, заплітали у звичайну косу, вплітаючи чорний шнурок, який зав'язували на кінці в міцний вузол.

Характерною рисою чоловічих зачісок була концентрація волосся на маківці. Зверху та з боків його гладенько зачісували або голили. Об'єми на маківці мали різну форму. Це були круглі чи подовжені вертикальні валики, спіралеподібні петлі, проколони шпилькою, пучки (рис. 7.38).

Імператор носив зачіску, в якій волосся на потилиці залишали вільно спадаючим і довгим, трохи завитим; решту волосся зав'язували стрічкою на маківці й проколювали шпилькою. Ці пучки звисали бакенбарди, з підборіддя — гостра борідка, а над верхньою губою відрощували невеликі вусики. Іноді у чоловіків з вищої знаті можна було побачити досить довгі борідки. Борода та вуса вважались ознакою мужності, поважності, і тоді носили їх переважно у старшому віці.

Характерною рисою жіночих зачісок була декоративна складна форма. Своє пряме чорне волосся жінки намагалися відрощувати якнайдовшим. На перший погляд, зачіски здавались однотипними, створеними з пучків, валиків, петель. Але всі вони були різні у розміщенні цих деталей і використанні прикрас; деталі доповнювалися невеликими легкими чілками з чотирьох пасом. Зустрічалися зачіски, в яких випускали недовгі пасма, а вигляді півмісяця зачісували вздовж щік.

Серед простолюду популярною була зачіска, що нагадувала російську стрижку. Носили зачіску з густою чілкою або прямим проділом.

Дівчата носили зачіску з однією або двома косами і чілкою. У нареченої зачіска складалася з об'ємного пучка волосся, який формували з коси чи джгута високо на маківці або на тім'ї. Пучок прикрашали шпильками, які водночас і скріплювали цю складну конструкцію, оздоблювали зачіску шовковими шнурами, перлами, квітами, стрічками.

У Китаї були популярними перуки й шиньйони. Вони були дуже дорогими, і носили їх тільки знатні жінки. Перуки фарбували в різні кольори: коричневий, бордовий, вишневий, чорний. Робили їх із вовняних шнурків, рослинних волокон. Потім посиляли кольоровими пудрами, наносили ароматичні суміші, змазували до блиску яєчним білком. Бувало, що з-під перук стирчали пасма свого волосся.

Траплялися складні зачіски з багатьма проділами. Горизонтальні, вертикальні проділи не тільки поділяли волосся, а й були основою майбутньої конструкції. Зі створених проділами зон волосся використовували для петель і джгутів, валиків та пучків. Часто траплялися асиметричні зачіски (рис. 7.39).

Нарядні зачіски китаянок відзначались особливою фантазійністю. Їхні технології були дуже складними: використовували каркаси, спеціальні підкладки з хутра тварин, сухої трави або тканини. Один із варіантів подібних зачісок являв собою таку конструкцію: на тім'ї волосся поділяли на прямий проділ, потім від вуха до вуха робили поперечний проділ. На скронях волосся поділяли горизонтально на чотири пасма з кожного боку. На потилиці знизу робили «хвіст». Його в декількох місцях перев'язували стрічкою, кінець підгортали всередину у вигляді петлі. Пасма на скронях по чергово зачісували до потилиці. Верхнє пасмо, біля проділу, тупірували для об'єму. На маківці прикріплювали три-чотири штучними валики. Валіки на маківці та «хвіст» доповнювали постижерними кільцями. Цю зачіску прикрашали шпильками, перлами, намистом, шовковими шнурами, дзвониками, фігурою дракона (рис. 7.40).

Світкова зачіска імператриці складалася з об'єму збитого волосся, зачесаного догори. На потилиці випускали короткі пасма, зверху прикріплювали квітку, а по колу прикрашали зачіску стрічками, пучками ниток, перлами.

Рис. 7.39. Китайська жіноча зачіска

Рис. 7.40. Святова зачіска китайської імператриці

Китайські зачіски вимагали дуже високої кваліфікації від майстрів. Перукарі створювали справжні твори мистецтва, використовуючи давні секрети і безмежну фантазію. Деякі з них робили з волосся форми, що нагадували покрівлі пагод. У Китаї характерною була й залишається гармонія зачіски і макіяжу. Для жіночого макіяжу періоду Удай традиційним було нанесення гриму (пудра, рум'яна, голені або вищипані брови, заново намальовані чорною або зеленою фарбою; зуби золотили). Знатні жінки наклеювали на обличчя аплікації у вигляді квітів або фігурок птахів, мушки різного кольору, в які вправляли

коштовне каміння. Головною окрасою жінки в Китаї вважалася висока зачіска з набором декоративних елементів. Щоб волосся краще тримало складну форму, його просочували клейкими смолами. Крім того, зачіски китаянок часто довершували живі або штучні квіти. У деякі часи зачіски були настільки високими, що їх називали «квітковими баштами», в роки правління династії Сун, наприклад, вони досягали 70–90 см. У стародавні часи укладати волосся в зачіску дозволялося при досягненні повноліття (для дівчат приблизно з 15 років).

Японія. Ця держава розташована на островах Хоккайдو, Хонсю, Кюсю, Сікоку та інших (усього близько 4000), оточена Тихим океаном, Японським, Охотським і Східно-Китайським морями. Панівна віра — буддизм і синтоїзм. Держава утворилася у VII–VIII ст. До 1868 р. Японія була закритою від усього світу країною, куди не допускали іноземців. Чимало запозичивши у Китаю, японська культура відрізнялася своєрідністю, вірністю історичним традиціям; японське мистецтво вражало європейців благородним лаконізмом і вишуканістю художніх засобів.

У XX ст. Японія стала високорозвиненою індустріальною державою із власним неповторним обличчям, визначеним поєднанням західних впливів із національними особливостями.

Характерною рисою японських чоловічих зачісок були різні «хвости», петлі з волосся, зібрані переважно на маківці, а також голена повністю або частково скронево-тім'яна зона.

Зустрічалися зачіски, в яких залишали невеликий пучок волосся на маківці, укладали його у вигляді петлі й зав'язували стрічкою. Кінець пучка був спрямований до потилиці. Навколо пучка волосся голили, а від середини потилиці залишали прями

волосся, яке рівненько підрізали на рівні шиї. Доповнювали подібні зачіски пишні від скронь до підборіддя бакенбарди.

Серед знаті популярними були зачіски з джгутоподібно скрученого волосся, яке кріпили шпилькою. Пасма зачісували догори під маківки. Іноді таку зачіску прикривали шовковим або оксамитовим чохлам.

Серед чоловіків літнього віку можна було побачити зачіску з прямим проділом і двома невеликими «хвостами» на скронях. Таку ж зачіску носили хлопчики до повноліття.

Більшість створеного в межах японської культури можна назвати мистецтвом. Жіноча мода — не виняток. Нанесення гриму вважалося знаком поваги до старших осіб, наділених владою. Для дами з'явитися перед батьком або чоловіком ненабіленою, пенарум'яненою, із зубами, не пофарбованими у чорний колір, вважалося непристойним. Жіночі зачіски виконували з довгого прямого, жорсткого, чорного волосся. Характерна риса їх — комбінація об'ємів, спрямованих догори, складність, симетрія. В середині об'єми доповнювали чорними оксамитовими валиками, наповненими сухою травою. Спеціальні шпильки, стрічки, гребені, зроблені з дерева, дорогоцінних металів, коралів, панцира черепахи, слугували кріпленням для зачісок. Зовні зачіски нагадували китайські, але їхні відмітні риси — відсутність асиметрії, цілок, проділів (рис. 7.41 *а, б, в*).

Рис. 7.41. Японські національні зачіски:

а — з помірним об'ємом;
б — з компактними валиками; *в* — із спадаючими пасмами

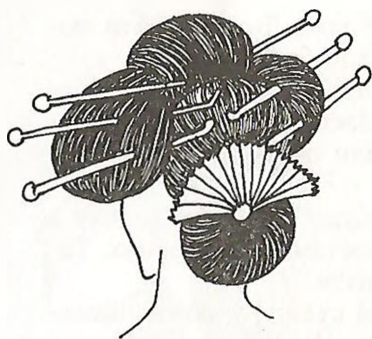

Рис. 7.42. Зачіска японської гейші

«хвіст» на потилиці, доповнюючи його штучним волоссям, щоб зробити довшим.

Зачіски чарівних гейш прикрашали маленькими віялами, які кріпили до шпильок боа і встромляли у вільний простір валиків. Шия завжди залишалася відкритою (рис. 7.42).

Усі валикоподібні зачіски склалися з чотирьох головних пасом: двох на скронях, тім'яного і потиличного. Саме з них робилися валики й петлі, які розміщували на маківці (рис. 7.43 а, б).

Своєрідними були зачіски самураїв: подовжене волосся на скронях і потилиці збирали на маківці, протягали через бамбукову

а

б

Рис. 7.43. Валикоподібні зачіски:

а — з об'ємами на маківці; б — з об'ємами на скронях і маківці

Рис. 7.44. Зачіска самурая

Рис. 7.45. Зачіска знатного чоловіка

Рис. 7.46. Дитячі зачіски

до картонну трубочку (іноді замість трубочки використовували фаншю) й укладали створений «хвіст» на голену тім'яну зону (рис. 7.44). Носили також зачіски, зібрані знизу на потилиці у «хвіст», перев'язаний у кількох місцях стрічкою і спрямований до правілки, де він закінчувався петлею.

Серед чоловіків — представників знатної верхівки — особливо популярними були щіткоподібні зачіски різних варіантів. Деякі чоловіки обмежувалися оформленням щітки тільки в тім'яній зоні, а зі скронь і потилиці збирали подовжене волосся на маківці у вигляді петлі, підв'язуючи стрічкою (рис. 7.45).

Вишуканими були дитячі зачіски (рис. 7.46).

Японська культура значно впливає на європейський стиль. Все більше створюється зачісок на основі східного фольклору.

7.6. ЗАЧІСКИ НАРОДІВ АРАБСЬКОГО СХОДУ

У першій половині VII ст. кочові арабські племена вийшли за межі своєї батьківщини — Аравійського півострова і рушили на завоювання інших країн. Протягом VII і початку VIII ст. вони захопили величезні території: всю Передню Азію, Закавказзя, Іран, Середню Азію, Єгипет і Північну Африку, частину Іспанії та Португалії, острів Сицилію. Склалася величезна середньовічна держава — Арабський халіфат, у якій поступово встановилися феодалні відносини. Як єдина держава халіфат проіснував лише до середини IX ст.; відтоді почався його швидкий розпад на ряд самостійних феодалних держав. Доля окремих частин колишнього Арабського халіфату була різною. Значна частина Передньої Азії (Сирія, Палестина, Ірак), а також Єгипет і вся Північна Африка внаслідок завоювання і розселення на їхніх територіях арабів поступово цілком арабізувалися. Народи цих країн перейняли арабську мову, увійшли до складу арабської народності. Саме ці держави (включаючи Аравійський півострів) і донині представляють Арабський Схід. Завоювання до середини XVI ст. майже всієї цієї території турками не вплинуло на культурну спадщину античності елліністично-римської доби, давньоіранської цивілізації та інших народів Сходу. Переробивши й запліднивши її повим струменем власної культури, джерела якої корінилися в давніх цивілізаціях Аравійського півострова ще I тисячоліття до н.е., араби створили дуже високу культуру, яка на той час значно переважала західноєвропейську. Економічним базисом розвитку цієї культури був прогрес сільськогосподарського виробництва, швидке зростання міст як центрів різноманітних ремесел і широкий розвиток торгівлі, в тому числі зовнішньої (з Індією, Китаєм, Європою, Стародавньою Руссю).

Соціальна диференціація костюмів у країнах Арабського Сходу чітко не виявлялася, особливо в ранній період. Асортимент тканин для арабських костюмів був надзвичайно різноманітний, оскільки рівень розвитку текстильного виробництва на всьому Арабському Сході й у підкорених арабами країнах був дуже високим. Особливу популярність здобули сирійські, перські, середньоазіатські, єгипетські, іспано-мавританські та сицилійські тканини. Деякі існуючі й нині назви тканин виникали від найменувань великих середньовічних текстильних центрів Сходу (наприклад, муслін — від міста Морул, дама — від міста Дамаск). Здавна улюбленим кольором арабського одягу був білий, популярними вважалися також коричневий, синій, чорний, пізніше — червоний, зелений. Одяг виготовляли із смугастих тканин, з геометричними узорами і навіть використовували написи — цитати з Корану.

Основним чоловічим одягом були сорочки, халати абба і джебба, плащ-бурнус, каптан, куртка, штани.

Відповідно до вимог ісламу, правдивні мусульмани повинні були голити голови, залишаючи іноді тільки невелике пасмо волосся на маківці. З поширенням цієї релігії у завойованих арабами країнах цей звичай повсюдно був прийнятий, принаймні в середовищі міського населення і більшої частини осілих сільських жителів. Виняток становили лише Іран, де в умовах виникнення нового віросповідання магометанської релігії — шіїзму чоловіки не тільки не голили голів, а відпускали досить довге волосся, і почасти маври в Іспанії, які також іноді мали довге волосся.

Щодо кочівників, то в переважній більшості вони продовжували носити волосся. Бедуїни пустелі нерідко відрощували довге волосся, винускаючи його пасмами на плечі й навіть заплітаючи в кіски (рис. 7.47). Давня араби шанобливо ставилися до бороди, вважаючи її не тільки окрасою чоловіка, а ще й «оселею для добрих духів». Тому скрізь на Арабському Сході чоловіки замолоду відрощували бороди і дбайливо їх доглядали. Переважно мали підстрижену бороду, відпущену від щік, якій надавали напівкруглої та конічної форм; іноді зустрічалися і подвійні бороди. З віком бороди подовжували, що було особливо характерним для духівництва. Нерідко на щоках волосся підголювали так, що з боків борода створювала лише вузьку кайму вздовж краю щелепи. Разом із бородою неодмінно носили й вуса — неширокі, підстрижені, пропущені в бороду. З проникненням в арабський халіфат турків бороди почали голити, залишаючи тільки вуса. Проте для Арабського Сходу протягом усього періоду цей звичай був винятком.

Найдавнішою формою головних уборів, типовою для костюмів кочівників — бедуїнів, вважалася хустка — куфія. Згодом вона перетворилася на поширений специфічно арабський головний убір. Носили також круглі або куполоподібні шапочки — тарбани.

Основою арабських жіночих костюмів, як і чоловічих, були сорочка і штани, плаття — тоб, покривала — хібари, халат — елик, шаровари, каптан, куртка, чадра.

Прибирання голів жінок на Арабському Сході складалося із зачіски і головного убору з численними прикрасами. При цьому

Рис. 7.47. Чоловіча зачіска з кісками

Рис. 7.48. Жіноча зачіска, прикрашена бляшками

відкритих зачісок майже ніколи не носили, і головний убір був неодмінним елементом жіночих костюмів. Відрощуючи довге волосся, арабські жінки або заплітали його у коси, або спускали на плечі вільними пасмами чи комбінували обидва прийоми. Кількість кіс була різною, аж до кількох десятків (часом траплялися дуже тонькі, дрібні кіски). Щоб подовжити такі кіски, в них вплітали чорні або золоті шнурки, до кінців яких прикріплювали ще нитки з напизаними численними золотими чи срібними монетами або бляшками (рис. 7.48).

Традиційним головним убором арабських жінок вважалася хустка. Важливим елементом убрання жінок на Арабському Сході було покривало для обличчя, яке жінки-мусульманки неодмінно одягали, виходячи на вулицю. Існували два типи покривал для обличчя: чадра і борко.

Жінки на Арабському Сході широко користувалися косметикою: підводили очі, підмальовували брови, вії та губи; за допомогою хни фарбували в рудувато-оранжевий колір нігті на руках і ногах, долоні й ступні; серед жінок-бедуїнок нерідко можна було побачити татуювання обличчя. Найчастіше татуювали підборіддя (рідше — щоки і чоло), на якому наколювали синьою або зеленою фарбою прості узори. Найбільш улюбленими оздобами жінок Арабського Сходу були численні прикраси до головних уборів: діадери з підвісками, різної довжини ланцюжки, складені з кілець, монет, бляшок, намистин. Ланцюжки підвішували до головних уборів із боків біля скронь і на потилиці. Такі самі ланцюжки, прикріплені з обох боків до скронь, звисали спереду півколом: вони були дуже поширеними в усіх верствах суспільства. Не меншу популярність мало різноманітне намисто, яке доповнювали нагрудними кулонами й багатьма підвісками. Неодмінною прикрасою були сережки з підвісками. Браслети надівали не тільки на руки й зап'ястя, а нерідко — й на ноги, пишави біля кісточки ступні. Носові кільця широко побутували переважно у бедуїнок.

7.7. ОСОБЛИВОСТІ МОДИ НАРОДІВ АФРИКИ

Мода постійно змінюється, звертаючись до фольклору народів світу. Останнім часом африканські народні традиції в зачісках значно впливають не тільки на європейську, а й світову моду (рис. 7.49). Ще на початку 80-х років XX ст. у зачісках з'явилося «віяння» Африки. Надзвичайно популярною стала хімічна завивка «афро» (рис. 7.50). Дрібні кучері уклали в формі кола. Деякі стилісти називали цю зачіску «Ангела Девіс». Подібна зачіска мала багато модифікацій, тому тривалий час була у моді. Наприкінці 90-х років XX ст. виникла мода на африканські предмети, кіски, збите волосся (рис. 7.51). Африканське сучасне плетіння волосся стало дуже складним, фантазійно-вигадливим і одночасно привабливо-гарним (рис. 7.52 а, б).

Яка ж основа африканської привабливості? Може це екзотична самобутність або історичні особливості різних народів Африки? Так чи інакше, а з давніх-давен африканські жінки використовували своєрідні матеріали для прикріплення «зачісок-капелюхів» чи «зачісок-шоломів». Для цього використовували глину, жир, кіз'яки, вовну. Зверху зачіску прикрашали мушлями, пір'ям, камінцями, гілками рослин. Жінки надзвичайно дбайливо ставилися до таких споруд, навіть спали на спеціальних підставах для голови. Щоб у такій зачісці не завелися дрібні комахи, волосся додатково змащували олією і втирали ванно.

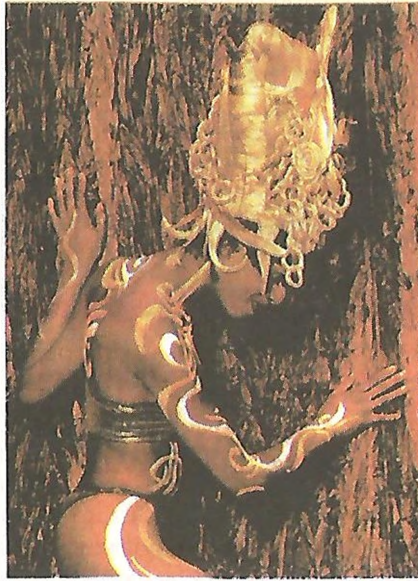

Рис. 7.49. Африканські фантазії у світвій моді

Рис. 7.50. Сучасна зачіска у стилі «афро»

Рис. 7.51. Сучасні зачіски (дреди, кіски) в стилі африканського фольклору

тів, намиста, сережками. У жінок племені сурма була популярною деформація вух і нижньої губи, в які вставляли диск. Його поступово збільшували залежно від віку дівчини. На початку зародження цієї традиції деформація означала каліцтво. Таким чином жінок захищали від зазіхання чоловіків інших племен. Поступово до цього звикли і така «прикраса» стала обов'язковою в племені сурма (рис. 7.54 а, б).

Різні народи Африки мають свої ідеали краси, але загальні риси у чоловіків зводяться до сміливості, витривалості, спритності. Вони повинні були також уміти гарно співати й танцювати (рис. 7.53 а, б).

Африканські жінки врівноважені, привабливі, працьовиті. І хоча у народів Африки багато спільних рис, у багатьох із них збереглися свої індивідуальні особливості.

В Ефіопії жінки коротко стрижуть волосся, прикрашають себе великою кількістю браслетів

а

б

Рис. 7.52. Сучасне виконання афро-плетень у чоловічій (а) та жіночій (б) зачісках

a

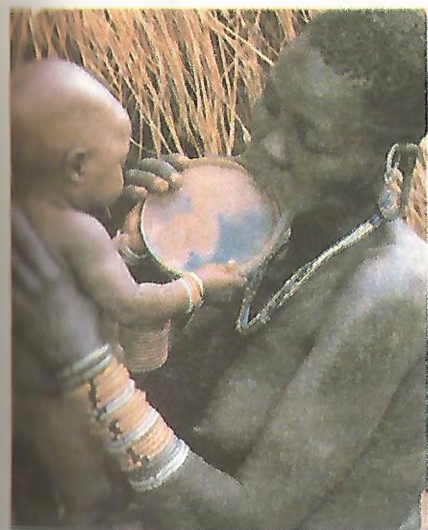

б

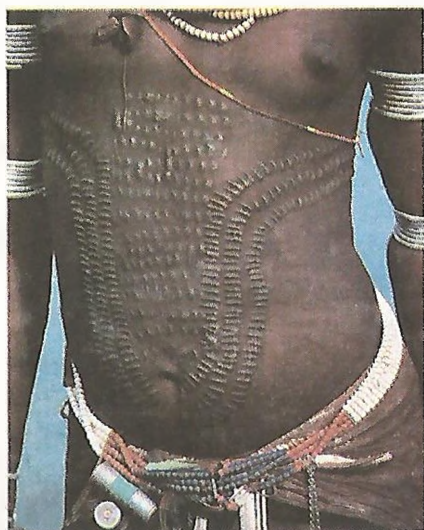
Рис. 7.53. Зачіски, прикраси та вбрання чоловіків:
a — національний танок племені того; *б* — строкате вбрання

Чоловіки на голій голові залишали невеликий пучок волосся. Тіло розмальовували татуванням і фарбуванням, у малюнках переважали риси.

Ангольські жінки прикрашають себе екзотичною зачіскою. Над чолом виголюють тім'я та скроні, а з маківки на обидва боки спускають дрібно заплетені кіски. Ангольські красуні прикрашають шию великою кількістю намиста таким чином, що воно

a

б

Рис. 7.54. Особливості моди племені сурма:

a — деформація вух і нижньої губи у жінок; *б* — татування тіла майбутньої нареченої

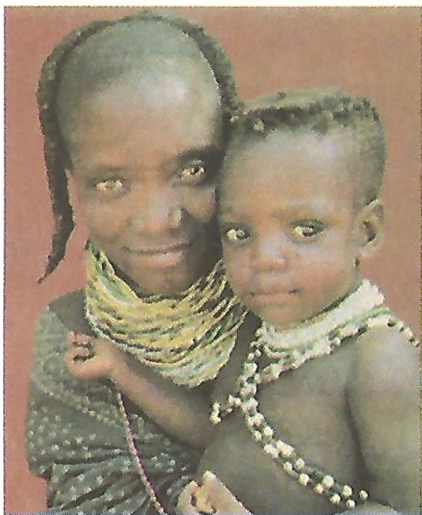

Рис. 7. 55. Зачіска та прикраса ангольської жінки

стрижене волосся, то на свята вони прикрашали себе вигадливо, додаючи до свого образу різні дрібнички, амулети, розмальовки на тілі та татування (рис. 7.58).

Взагалі жіночі зачіски порівняно з чоловічими виглядали не такими вигадливими, але не менш оригінальними. Зустрічалися жіночі зачіски з голеними проділами у вигляді кола або боріза або все волосся було вистрижене. Жінки заплітали велику кількість кісок, які стирчали в різні боки, неначе промені, плелася

нагадує святковий ошийник (рис. 7.55).

У Намібії жінки віддавали перевагу головним уборам, під якими ховали пишне волосся. Головні убори роблять із кольорової тканини, доповнюють брошками. Такі головні убори нагадують щось середнє між тюрбаном і капелюхами середньовічної доби (рис. 7.56).

Жінки з племен малинке (Малі) віддають перевагу золотим прикрасам, які кріплять на намисто, головні убори, сережки, браслети (рис. 7.57).

І якщо в повсякденному житті африканці здебільшого носили сплетене або коротко

Рис. 7.56. Головні убори жінок Намібії

по колу, закручувались у джгути, укладались у вигляді великої джгутоподібної петлі тощо. Мистецтво плетіння та закручування волосся наслідувалося з покоління в покоління. У деяких племенах існували навіть професійні перукарі-лікарі. Вони мили і розчісували волосся великими дерев'яними гребінцями.

У племені рендилі жінки носили зачіску, що нагадувала дуже великий гребінь півня. Починалася зачіска на потилиці і закінчувалася над чолом. Цю зачіску жінки носили від дня народження й до зрілості сина.

Африканські жінки намагалися випрямляти своє дуже закручене волосся за допомогою гарячих ножів. Фарбували волосся за допомогою глини, соків рослин.

В африканських племен існувала зачіска вдови. Якщо у родині помирав батько, тоді жінка носила дуже просту зачіску із закрученого в пучок волосся, який покривали тканиною.

Дитячі зачіски були дуже прості: дівчаткам і хлопчикам волосся стригли, залишаючи на тім'ї невеликі пучки, що стирчали. Дівчата та юнаки заплітали дрібні кіски, укладаючи одну до одної дуже щільними рядами.

Інколи й чоловіки повністю голили голови.

В Ефіопії у чоловіків можна було побачити зачіски, що нагадували голову павіана, який вважався священною твариною. Волосся збивали у форму

Рис. 7.57. Прикраси жінок племен малинке (Малі)

Рис. 7.58. Жіночі святкові прикраси, зачіска та розмальовування шкіри

шолома і прикрашали. Деякі чоловіки робили від чола до шиї по центру вигадливі валики діаметром до 10 см. Їх вкривали курячим послідом та попелом.

У Південній Африці чоловіки розділяли волосся на дві частини, скручували його в джгути, які спрямовували вниз, догори, вліво або вправо. У деяких випадках ці зачіски нагадували роги буйволів, биків, яких люди намагалися наслідувати.

У Західній Африці чоловіки створювали зачіски протягом декількох місяців, користуючись глиною, тваринним жиром, попелом. Ці «витвори» мистецтва нагадували широкі капелюхи. До свого волосся вони додавали середину листка пальми, мох.

Більш вишуканою була зачіска, що нагадувала гілку винограду. При цьому пасма волосся скуйовджували в невеликі кульки, скріплюючи їх попелом, горіховою олією, додатково прикрашали мушлями, мідними пластинами, гудзиками, пір'ям птахів.

Чоловіки племен туркана зверху на голові ліпили з глини корж і вставляли в нього пір'я страуса. Вони вважали, якщо на голові не буде цієї споруди, то вітер і сонце виб'ють із неї все, що духи вклали. Щоб корж не зменшувався, до нього весь час додавали нові прошарки глини. Чоловіки також носили на кінці списа зроблені з дерева підголівники для збереження цієї дивної зачіски. Підголівники прикрашали різьбленням, малюнками, шкірою.

Цікавою була чоловіча зачіска африканського племені боран, яка нагадувала їжак. Змазане смолою, оформлене у вигляді голок волосся стирчало у різні боки. Посередині голови волосся було коротшим, з боків — довшим. Час від часу його підбивали дерев'яними паличками або гребенем, надаючи зачісці круглої форми. Поверх такої зачіски надівали тканину, формуючи її в чалму. В результаті утворювалася велика куля. Зустрічалися зачіски з горизонтальними та вертикальними проділами, підстриганням волосся, різноманітними малюнками.

Заможні люди носили зачіски з рівно підстриженого волосся гладенькі, змазані глиною, жиром, прикрашені квітами, стрічками, шнурами, гілками.

Незвичними були зачіски із застосуванням штучного волосся. Це високі, до 50 см, зачіски, що нагадували валик. Їх прикрашали намистом, кольоровими нитками, порошком, додавали глину, сік трав. Особливо цінувалося чорно-блакитне пір'я райських птахів.

В африканських племенах існували дивовижні обряди. Так якщо чоловік готувався до шлюбу, він робив велику і круглу зачіску, яку зверху прикрашав коником із гілок верби або льону. З цією зачіскою чоловік в очікуванні шлюбу перебував у лісі, після чого волосся стригли, а голову змазували жиром тварин.

У деяких племен волосся накручували на дерев'яні палички й укладали рядами. Зверху наносили сік трав, червону глину, смолу, кізяки.

У зачісках африканських народів ще й досі побутує звичай єднання роду зачісками. Декілька родичів стригли волосся, яке складали у глиняний глечик. Робили суміш із піску, води, глини і зрізаного волосся. Потім ділили її на кілька частин, скачували в плоскі коржі й клали на маківку. Це був символ споріднення, що передавався з покоління в покоління. Навіть якщо помирав батько, його глиняний символ належав старшому синові, який продовжував рід.

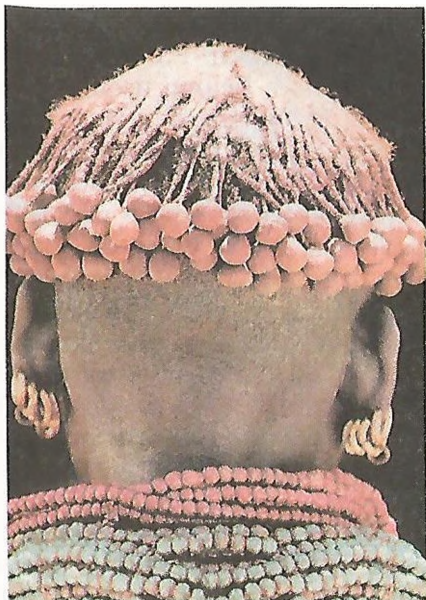

Рис. 7.59. Прикраси африканців

У деяких племен, крім гілок, шнурів і глини, що абстрактно прикрашали зачіску, робили форми, які нагадували гриву лева, гребінь півня, роги тварин, крила птахів. Ці споруди доповнювали пір'ям страуса, бісером, мушлями, рибацькими кістками, паличками, травою, кошиками з гілок верби. За формою вони нагадували кулі або конуси. У свята такі зачіски прикрашали пір'ям колібрі.

Найпопулярнішою африканською зачіскою була така: пасма волосся на маківці ховали під глиняною формою, а те, що залишалося поза формою, стригли.

Велику увагу африканці приділяли прикрасам, які доповнювали зачіски, одяг, тіло. Чоловічі прикраси робили з мушель, камінців, шкаралуги яєць, глини, зубів тварин. Улюбленою прикрасою чоловіків було намисто (рис. 7.59).

Жінки віддавали перевагу намисту, прикрасам із соломи та глини, металевим обручам, які прикрашали шию. Робили також прикраси з кісток риб і крокодилів, плодів рослин, бісеру.

Особливо популярним у народів Африки були амулети, яким надавали великого значення, вірили в їхню магічну силу. Амулети носили на шнурку на шиї або на одязі.

Взустрічались й дивовижні прикраси. Наприклад, воїни племен банту прикрашали одяг великою кількістю дзвоників, на пальці рук і ніг надівали багато кілець. Жінки надівали на шию

кілля, кількість яких із часом збільшувалася, на руках і ногах носили браслети у вигляді змії.

Жінки в Бенині носили прикраси з коралів та агата. Це були особливі прикраси, які вручали вожді племені. Їх неможливо було губити, бо за це суворо карали.

Крім начіпних прикрас, у народів Африки велике значення мало татуювання. Кожне плем'я мало свої малюнки, узор. Татуюванню надавали великого значення, воно переходило з покоління в покоління. Це були справжні витвори мистецтва. Поступово зміст татуювання втрачався і залишалася тільки традиція розмальовувати тіло. Процедура татуювання була дуже болісною. Майстер брав гостру кістку або мушлю, малював нею узор на шкірі людини, а потім засипав деревним вугіллям, кольоровим порошком.

Жінки розмальовували тіло червоною та жовтою фарбами. Використовували духмяні трави, олію, настоянки, якими для блиску змазували тіло.

Крім декоративних прикрас і косметики, африканці в свята користувалися головними уборами як доповненням до зачіски. Це були різноманітні тіари, що порушували природні пропорції своїми великими розмірами. Жінки скручували у вигадливі форми шматки строкатих тканин і прикрашали ними голову. Носили солом'яні капелюхи, головні убори з пір'ям.

Весільні зачіски прикрашали тонкими сріблястими сітками, які прикріплювали за допомогою гребінців. У Конго дівчата та жінки прикрашали зачіски широкою стрічкою. Волосся приховували від стороннього ока під конусоподібним головним убором. вдома обмежувалися круглим капелюшком, прикрашеним бісером.

Жінка вождя племені носила на голові незвичайне кубло. Це були складені в декілька ярусів широкі смуги тканини, до яких прикріплювали ікла собак, кольорове пір'я.

Взагалі африканські зачіски приваблюють самобутнім мистецтвом плетіння та оформлення.

7.8. МОДА АМЕРИКАНСЬКИХ ІНДІАНЦІВ

Американські індіанці — корінне населення Америки — були кочовими племенами. Займалися скотарством, мисливством, рибальством, сільським господарством. Індіанці були освіченим народом, який володів знаннями математики, географії, медицини, астрономії та інших наук. Це були чоловіки й жінки стрункої статури, високі, сміливі. Вони мали правильні риси обличчя, пряме чорне волосся. Північноамериканські індіанці каміа посилювали колір і без того чорного волосся відваром чорної смоли. Одягалися

індіанці в шкіряний одяг, пізніше почали використовувати сукно.

Перлиною американських індіанців завжди була й залишається культура племен майя. Феодална верхівка цього народу, очевидно, вийшла з невеликих поселень, які були центрами культури, а потім розвинулись у великі міста-держави, чії споруди і тепер викликають захоплення.

Територія, на якій жили майя, — це нинішня Мексика. У поселеннях майя завжди встановлювали резервуари з водою, які у багатьох випадках використовували для ритуальних обрядів. Майя були жорстокими й волюнтерними людьми. Це підтверджують

Рис. 7.60. Жрець майя із татуюванням на обличчі

знайдені в Бонампіку фрески. Для релігійних церемоній вони використовували рослинні смоли, сік каучукових дерев. Майя вміли виробляти шоколад — улюблений напій із дерев какао. Зерна какао замінювали гроші. З коріння мильного дерева вони виготовляли особливий сорт мила. Красуні дбали про чисте волосся і тіло. Крім миття в річці, використовували своєрідні шампуні з соків рослин, переважно з пальмової лілії (юка). Приймання ванн мало ритуальний характер. Давні майя милися регулярно після роботи до й після приймання їжі та ще у багатьох випадках.

Майя займалися виготовленням тканин, які фарбували рослинними фарбами. Голубий колір вважався кольором жертвоприношення. За цим кольором виявляли людину — жертву для обрядів. Її добре годували й охороняли, а в день жертвоприношення все її тіло фарбували у голубий колір.

Колір крові мав особливе значення, яким жертви задобрювали богів. На цьому базувався звичай нанесення татуювання. При цьому болючість процедури вказувала на мужність носія татуювання. Малюнок наносили за допомогою ножів, кісток, мушель, а потім фарбували. Після цього фарба залипалась у шрамах (рис. 7.60).

Часто майя розмальовували обличчя червоним кольором, що відповідало ритуальній косметиці й мало значення оберегів. Інші кольори, наприклад зеленій або чорний, використовували для прикраси обличчя і тіла.

Жінки племені майя ніколи не знаходилися в ролі рабинь або тільки робочої сили, як жінки інших племен. У першу чергу це була багатодітна мати. Жінка займалася господарством, брала участь у численних святах. Жінки майя були витонченими,

Рис. 7.61. Жінка племені майя з високою зачіскою

Рис. 7.62. Ознака краси майя — розкосі очі

нем із пір'я орла, що доходив до п'ят. Юнаки племені сіу носили довге волосся, яке прикрашали штучним ірокезом червоно-жовтого кольору, зробленим із кіпського волосся. Ірокез доповнювали пір'ям. Через плече пов'язували перев'язь, до якої прикріплювали маленькі люстерка. Воїни дакота носили довге волосся, доповнене

повпогрудими, граціозними. Вони досягали провідного становища у суспільстві. В деяких центрах на території майя час від часу володарями були жінки. Зображення людей на фресках і рельєфах дають уявлення про одяг майя, їхні прикраси та зачіски (рис. 7.61). Суспільство поділялося на певні соціальні прошарки, але одяг простих людей суттєво не відрізнявся від одягу багатого люду.

Чоловічі зачіски майя складались із зачесаного до маківки волосся, укладеного в пучки. Ознакою краси вважалися розкосі очі (рис. 7.62).

У знатних родинах прийнято було деформувати голову дитини, закладаючи її між двома дощечками. Волосся на голові стригли повністю. Жінки носили пучки, коси, джгути, що обгортали голову, наче тюрбан. Зачіски були скромні. Траплялося, що до свого волосся додавали шерсть тварин. Жінки майя фарбували волосся соками рослин, чорнили смолою, а дівки намагались робити волосся світлішим. Зачіски прикрашали стрічками, пов'язками на чолі, пір'ям, квітами.

Індіанці з прерій прикрашали одяг пофарбованими голками дикобраза, намистом.

Індіанці племен дакота, півно і сіу прикрашали себе гребенями

рогоподібною прикрасою. Вождь сіу формував короткий ірокез із пір'ям. У вухах носив сережки, на шії — намисто із зубів тварин.

Воїни деяких невеликих племен американських індіанців прикрашали голову вінком із пір'я, що розходилося, паче промені (рис. 7.63).

У племенах ірокезів чоловіки розмальовували тіло та робили татуювання. Зачіска складалася з пучка волосся, прикрашеного пір'ям. Більшість чоловіків племені ірокезів голили голову, залишаючи гребінь, що починався від чола і закінчувався на шії. Гребінь підрізали таким чином, що жорстке чорне волосся стирчало вгору. Щоб гребінь здавався більш об'ємним, його доповнювали пір'ям орла й хутром оленя.

Вождь племені крі розмальовував голову чорними смугами, розподіляв пасма волосся у вигляді прямокутників, які спадали зі скронь, над чолом робив прямий проділ, тіло розмальовував правильними рядами смужок. У воїна цього племені зачіска була простішою. Волосся вільно звисало на плечі. На маківці кріпили пучок із пір'я, до вуха причіплювали сережку, чоло розмальовували червоною фарбою. Таку ж зачіску носили воїни племені воронів, але на чоло випускали ще пасмо волосся з прикрасою.

Яскраві зачіски були у чоловіків племені лис. До волосся вони кріпили гребінь червоного кольору з кінського волосу. Обличчя розмальовували червоними смугами. Зустрічалися воїни, які прикрашали чорне блискуче волосся доповненням у вигляді рогів.

Вожді племен айова та соки носили головні убори у вигляді шапелюхів із пір'ям та нашійні прикраси з кігтів і зубів тварин.

Вождь племені пано мав на голові шолом із пір'я, що на спиці доходило до землі (рис. 7.64). Спереду до шолома кріпили хутряні смужки, різні прикраси.

Воїни племені манданів із групи дакота носили зачіски із прямим проділом. Волосся збирали на потилиці у хвіст, а зверху зачіску прикрашали хутряними смужками, з яких наперед спускалися прикраси у вигляді підвісок. На шії носили валикоподібну пов'язку.

Рис. 7. 63. Зачіска воїна, прикрашена пір'ям

Рис. 7.64. Шолом вождя з пір'я орла

ся, перев'язаний шнурком. Волосся, що залишилось, окремими пасмами спускалося на плечі й спину. На підборідді оформляли невелику круглу борідку.

Вождь племені оджибве на коротко стрижену голову кріпив конусоподібну башту з білих валиків, що закінчувалися двома чорними пір'їнами або стрічками.

На вухах носили багато прикрас, а на шиї — обідок із зубів тварин.

Індіанці племені юта волосся ділили проділом, а з боків формували хвости, довжина яких сягала середини спини.

Чоловіки племені шушонів мали довге, до плечей, волосся. Його рівненько підстригали, робили короткий чубок, а на маківці прикріплювали пір'я. Подібна зачіска була у чоловіків і жінок племені пубблос з Арізони. Замість пір'я зачіску прикрашали пов'язаними

Бойове розмальовування тіла воїна з племені юма з Колорадо нагадувало смугастий костюм червоно-коричневого кольору. На шиї зав'язували строкату хустку та червоний валик. Довге волосся прикрашали шнурками.

Вождь племені липанів носив напівовальну зачіску, що нагадувала сучасний «паж», а на неї надівав шолом із червоною стрічкою і великою кількістю пір'я.

Вождь племені апачей з Арізони надівав на голову плоский головний убір у формі кола, прикрашений підвісками з мушкетерських квітів, кігтів ведмедя, оленячих рогів. Яскраво пофарбовані горіхи та стручки гороху прикріплювали на скронях над вухами. На зап'ястя надівали браслети із замші, кісток, рогів тварин.

Вождь племені соки розмальовував обличчя червоною фарбою і наводив білою фарбою плями на щоках. На голову надівав капелюх із хутром. Воїни цього племені стригли волосся, а на маківці прикріплювали червоний ірокез з пером, відрощували невеликі конусоподібні борідки, що було нетиповим для індіанців. Обличчя фарбували червоним кольором, а на чолі малювали горизонтальну риску білого кольору.

Зачіска вождя племені товстобрюхих із прерій мала складне спорудження. Над чолом робили високий пучок із волосся

Чоловіки племені кучинів носили розпущене волосся, яке змазували олією і червоною глиною. Зустрічалися зачіски із зачесаного назад волосся, яке збирали в пучок на маківці, або голили голову, залишаючи «скальпове пасмо».

Чоловіки племені виргінців стригли волосся тільки з одного боку. Волосся, що залишалось, закручували у джгут, який спускали на плече і прикрашали квітами, стрічками, шнурами.

Індіанці, які поклонялися духу черепахи, носили зачіску з шести пасом чи локонів. Пасма укладали таким чином, що чотири нагадували ноги черепахи, одне — хвіст і ще одне — голову.

Чоловіки племені каража під час вдалої рибалки на коротко підстрижене волосся прикріплювали пучки рожевого пір'я; вуха та верхню губу проколювали шматком дерева; соком женіапу на щокках малювали кружечки. Вождь надівав об'ємний головний убір «лорі» з пір'я фламінго. Носили також лобні пов'язки, прикрашені різнокольоровим пухом птахів.

Жіночі зачіски склалися переважно з кіс, пучків, хвостів, джгутів. Волосся рівно підстригали або вільно випускали на груди, плечі, спину, намотували на валики, закручували над вухами. Жінки змазували волосся олією, глиною, смолою, прикрашали квітами, лобними пов'язками, шнурами, стрічками.

У багатьох племен зачіски були не тільки прикрасою, а й ознакою будь-якої події: весілля, народження дитини, посвята у воїни тощо. Навіть дитячі зачіски племені буйвола нагадували роги цієї тварини. На голові залишали два локони, які укладали у вигляді рогів.

Прикраси стали необхідним доповненням до одягу та зачісок. Жінки і чоловіки носили прикраси на шії, руках, ногах. Витончено оброблені вироби були з коштовних або простих матеріалів. За характером прикрас вдавалося виявити знать племені, воїнів, простий люд.

Індіанці полюбляли лобні пов'язки, розмальовані яскравим узором. Волосся перев'язували солом'яним ободом з індичим пір'ям. Кольорова гама підбиралася дуже ретельно, гармонійно. У племені ірокезів особливо цінувалися металеві бляшки, кігті тварин і птахів. На півдні популярними були прикраси з бісеру та перламутру. Зачіски скріплювали шпильками з дерева, кісток, рогу, до яких прикріплювали намистинки. Ацтеки носили золоті, з коштовним камінням підвіски, браслети, сережки у вигляді мініатюрних іграшок (людей, тварин, птахів, комах), які прикріплювали до намиста, сережок і браслетів.

Індіанці племені ішки-кечуа прикрашали зуби золотими пластинками, нефритом, опалом. Нефрит цінували вище від золота, його носили лише вожді та жерці.

Рис. 7.65. Головні убори з пір'я — ознака чоловічої відваги

Рис. 7.66. Етнічні мотиви інків у сучасних колекціях

При археологічних розкопках було знайдено прикраси американських індіанців, які, дійсно, являли собою витвори мистецтва.

До прикрас американських індіанців можна віднести і головні убори, які були дуже різноманітними і за формою, і за об'ємом. Пір'я вважалося символом чоловічого героїзму, відваги. Тому практично у всіх племенах воно було головною прикрасою чоловічих головних уборів. Переважно використовували пір'я орла, ворона, фламінго, колібрі, папуги, лебедя та птахів інших видів (рис. 7.65).

Культура американських індіанців не залишає без уваги сучасних дизайнерів. Нині одна з провідних модельєрів США Мері Макфадден віддає перевагу нетрадиційному використанню етнічних мотивів. У своїх колекціях вона виставляє вироби, пронизані духом цивілізації інків (рис. 7.66).

a

б

Рис. 7.67. Ювелірні прикраси в стилі американських індіанців:
a — жіночі; *б* — чоловічі

a

б

в

Рис. 7.68. Мотиви національних зачісок американських індіанців
у сучасній моді:

a — зачіска, прикраси і татуювання; *б* — прикраси з пір'я та бісеру;
в — образ сучасного рішення фольклору індіанців

Американська художниця-ювелір Маша Арче створила унікальну колекцію прикрас, в основу якої також покладено традиційні мотиви індіанських племен (рис. 7.67 *a, б*).

У сучасних зачісках стилісти все частіше використовують елементи ірокезів, які стають все популярнішими (рис. 7.68 *a, б, в*).

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ

1. Опишіть традиційні дівочі зачіски періоду Київської Русі.
2. У чому в давніх слов'ян полягала відмінність між дівочою зачіскою і зачіскою заміжніх жінок?
3. Які прикраси для жіночих зачісок були популярними в Україні?
4. Що таке «уплітки», «очіпок», «корза», «дрібниці»?
5. Охарактеризуйте особливості дівочих і жіночих національних зачісок у різних регіонах України.
6. Що ви знаєте про чоловічі зачіски в Україні?
7. Чим відрізнялася зачіска бувалого запорожця від молодого, «необстріляного»?
8. Назвіть три групи популярних чоловічих зачісок в Україні. Які з них, можливо, зустрічаються й нині?
9. Що характерного було у зачісках дівчат центральних районів України?
10. Які жіночі й чоловічі зачіски були або й тепер є характерними для місцевості, де ви живете?
11. Знайдіть спільні риси і відмінності між традиційними народними зачісками України та Росії минулих століть.
12. Чим вирізнялися чоловічі та жіночі зачіски давньої Московії?
13. Охарактеризуйте головні убори жінок різних народів Росії.
14. Якими були особливості макіяжу в Росії?
15. Чим відрізняються національні традиції Індії в галузі парикарства від інших східних народів?
16. Охарактеризуйте зачіски жінок давнього Китаю.
17. Чи є щось спільне у чоловічих зачісках Китаю та Японії? Якщо так, поясніть, що саме.
18. Як прибирали голови жінки на Арабському Сході?
19. Назвіть улюблені прикраси жінок Арабського Сходу.
20. Що таке африканські дреди, кіски, збите волосся?
21. Пір'ям яких птахів прикрашали зачіски воїни-індіанці?
22. Назвіть провідного модельєра США, яка використовує сучасні нічні мотиви американських індіанців у сучасній моді.

